

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

www.angp-hb.co.za

info@angp.co.za

KO E LOTO 'O E TANGATA

PE

KO E SIO'ATA FAKALAUMALIE 'O E LOTO

(Ko e talanoa 'oku fakahaa'i 'i he fakatata 'e hongofulu)

Ko e tohi ni foki mo e ngaahi fakatataa na'e fa'u ia mei Falanise 'i he 1732, pea 'oku 'iloa ko e "Sio'ata 'o e loto fakalaumalie" pe "Tohi ki he loto", pea tau femo'uekina ai ki he loloto 'a e mo'oni 'o e folofola pea mafola mo ngaue 'aki lahi 'i 'lulope 'i he lea kehekehe 'o hange pe ko ia 'i he ngaahi lea faka-'Afilika, pea 'oku lau ia 'e he fa'ahinga kehekehe 'o e kakai.

Kuo lahi foki 'a e kakai kuo nau a'usia 'a e mo'oni 'o e Palomesi 'a e 'Otua 'a e 'oku ha 'i he Fuakava Motu'a mo fakamo'oni foki ki he Fuakava Fo'ou, "Te u foaki ha loto fo'ou kiate kimoutolu, pea te u 'ai kiate kimoutolu ha laumalie fo'ou". (Isikeli 36:26, Hepelu 8:10).

J.R. GSCHWEND

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. BOX 2191, PRETORIA, 0001, R.S.A.

(A Gospel Literature Mission financed by donations)

KO E LOTO 'O E TANGATA

KO E TEMPALE 'O E 'OTUA PE KO E FALE NGAUE 'O SETANE (1 Sione 3:4-10)

Pea 'i ho'o lau 'a e tohi ni, fakakaukau ma'u pe ki ha sio'ata 'oku malava ke ke sio ai kiate koe. Tatau ai pe pe ko e hiteni pe kalisitiane, pe toko taha ta'e tui pe ko e toko taha fakaholomui mei he 'Eiki, pea te ke vakai kiate koe 'o hange ko e vakai atu 'a e 'Otua kiate koe. "He 'oku sio 'a e tangata ki he anga 'oku ha 'i tu'a, ka 'oku 'afio'i 'e Sihova 'a e lotu". (1 Samuela 16:7). Pea 'oku 'ikai toka'i 'e he 'Otua ia ha taha.

Ko Setane ko e tamai ia 'a e kakai loi. Ko e pilinisi ia 'o e fakapo'uli pea 'otua ki mamani, na'a ne fakafotunga 'e ia ia ko e 'angelo 'o e maama, 'o ne kakaa'i ai 'a e fa'ahinga 'o e tangata mo e fefine. 'I he ngaahi 'aho ni 'o hange ko ono'aho, na'e lahi 'a e kau 'apositolo loi mo e kau ngaue kaka na'a nau fakangalingali 'o hange ko e kau 'apositolo 'a Kalaisi, pea 'oku 'ikai ko e me'a faka'ofa ia: he na'a mo Setane 'oku fakakehe foki ia ko e 'angelo 'o e maama. Ko Setane ko e 'otua ia 'o e mamani 'oku ne fakakuihi 'a e mata mo e 'atamai 'o e kakai ke 'oua na'a nau lava 'o mamata pe 'ilo'i 'a e 'Otua 'oku 'ofa kiate kinautolu pe ko Sisu na'e pekia ke fakahaofi kinautolu. Ko e kau fai angahala kotoa pe mo e kau ta'e tui kotoa pe 'oku nau mate pea kui 'i he 'ao 'o e 'Otua. He 'oku pule'i kinautolu 'e he laumalie 'o e 'otua 'o e mamani ('Efeso 2:2). Pea kapau he 'ikai malava ke 'a honau mata mei he feitu'u 'oku nau mole ki ai pea ta 'oku nau hu'u taha pe ki he 'auha ta'engata. He kapau 'oku pehe 'e ha taha " 'Oku 'ikai ke fai angahala", 'oku ne kakaa'i 'e ia ia. "Ka ko e me'a eni na'e fakaha ai 'a e 'Alo 'o e 'Otua, koe'uhi ke ne faka'auha 'a e ngaahi ngaue 'a e tevolo (1 Sione 3:8). "Ko ia mou fakavaiva'i 'akimoutolu ki he 'Otua. Teke'i 'a e tevolo, pea 'e puna atu ia meiate kimoutolu. 'Unu'unu atu ki he 'Otua pea 'e 'unu'unu mai ia kiate kimoutolu". (Semisi 4:7-8)

'I ho'o lau foki 'a e tohi ni mo ako'i 'a e ngaahi fakatata 'e malava leva pe ke ke sio ai ki ho lotu pe 'o'ou. Tukuange ki he maama 'a e 'Otua ke ne fakahaa'i atu 'a e tu'unga 'oku 'i ai ho'o mo'ui. 'Ilo'i ho'o ngaahi angahala pea 'oua te ke faka'ikai'i ia, he 'oku talamai 'e he folofola kiate kitautolu "Kapau 'oku tau pehe 'oku 'ikai ke tau fai angahala oku tau kakaa 'i pe 'e kitautolu 'akitautolu pea ko e mo'oni 'oku 'ikai ke 'iate kitautolu, pea kapau te tau vete 'etau ngaahi angahala, 'oku mo'oni mo angatonu ia ke fakamolemole 'etau ngaahi angahala,

mo fakama'a 'akitautolu mei he ta'e ma'oni'oni kotoa pe". (1 Sione 1:1-10). "Ko e ta'ata'a 'o Sisu Kalaisi ko e 'Alo 'o e 'Otua, 'oku ne fakama'a 'akitautolu mei he anghala kotua pe".

'Oku pule'i koe 'e Setane pe ko e 'Otua; ko e popula koe 'a e anghala pe ko e tamaio'eiki koe 'a e 'Otua. Kapau 'oku pule'i 'e he anghala ho'o mo'ui, 'oua te ke faka'ikai'i ia, ka ke tangi ki he 'Otua. He 'e malava ke ne fakatau'ataina'i koe 'ia Sisu Kalaisi, 'a e na'e ha'u ki mamani ke fakamo'ui 'a e kau fai anghala, pea fesi'i 'a e malohi 'o Setane mo e anghala 'oku 'iate kitautolu. Ko Sisu hotau fakamo'ui. 'Oku ke 'i he lolotonga 'o e 'Otua ma'oni'oni 'a e 'oku ne 'afio'i 'a e fakapulipuli mo e fakakaukau fakalilo kotoa pe ho'o to'onga mo'ui. 'Oku matu'aki faingata'a 'aupito ke ke toitoi mo fufuu'i ho'o ngaahi to'onga mei he 'Otua, he "Ko ia 'oku 'ikai hano telinga he 'ikai fanonga ia? Pea ko ia 'oku 'ikai hano fofonga he 'ikai sio ia?"

"He 'oku lele fetoutoumoliliuaki 'a e fofonga 'o Sihova 'i mamani kotoa pe ke fakaha malohi 'a 'ene 'afio ke kau mo kinautolu 'oku to-kanga totonu honau loto kiate ia". (2 Kalonikali 16:9).

"He 'oku 'ikai 'i he fale 'o e tangata 'a hono fofonga pea 'oku ne 'afio'i 'a hono 'alunga kotoa pe. 'Oku 'ikai ha po'uli pe ha malumalu 'o e mate 'e fa'a fakafufu ai 'e he kau fai kovi 'akinautolu". (Siope 34:21,22).

"Ka na'e 'ikai falala atu 'a Sisu kiate kinautolu koe'uhi na'a ne 'ilo'i 'akinautolu kotoa pe". (Sione 2:24).

Ka ko ia, " 'Oku monu'ia ia 'a ia kuo fakamolemolea 'ene talan-gata'a, pea kuo 'ufi'ufi 'ene anghala. 'Oku monu'ia 'a e tangata 'a ia 'oku 'ikai lau ki ai 'e Sihova ha hia, pea 'oku 'ikai ha kaka 'i hono laumalie". (Same 32:1,2) (lau mo e Same 51). He ko Sisu 'oku ne kei ui pe 'o a'u mai ki he 'aho ni. "Ha'u kiate au 'akimoutolu kotoa pe 'oku feinga mo mafasia pea te u foaki 'a e fiemalie kiate kimoutolu". (Matiu 11:28-30).

FAKAMATALA 'O E NGAahi FAKATATA.

KO E 'ULUAKI FAKATATA.

'Oku fakahaa'i foki 'e he fakatata ko 'eni 'a e loto ko e 'o e tangata mo e fefine 'oku te'eki fanau'i fo'ou pea 'oku 'ofa lahi 'i he mo'oni fakamamani 'oku fakamatala'i foki 'e he Tohitapu ko e anghala ia

KO E LOTO 'O E FAI ANGAHALA

ko e toko taha foki ko ia 'oku pule'i ia 'e he laumalie 'o e fo'i mamani mo hono ngaahi holi mo e filio'i 'o e kakano. Ko e fakatata mo'oni 'eni 'o e loto ko ia 'oku 'afio'i 'e he 'Otua. Ko e mata 'oku kulokula 'oku ne fakafofonga'i 'a e hu'akava'ia 'o hange ko e 'oku lau ki ai 'a (Lea Fakatata 23:29-33): "Ko hai ia 'oku mala'ia? Ko hai ia 'oku mamahi? Ko hai ia 'oku fe'ite'itani? Ko hai 'oku papunoa? Ko hai 'oku lavea noa pe? Ko hai 'oku kulokula hono mata? Ko kinautolu 'oku nofo fuoloa ke inu ke kona, 'akinautolu 'oku 'alu ke kumi 'alu ke kumi 'a e uaine kuo felingi'aki. 'Oua na'a ke sio ki he uaine 'i he'ene kulokula, 'i he'ene tuku hono lanu 'i he ipu, pea 'oku melie hono inu koe'uhi 'e u'u ia 'amui 'o hange ha ngata, pea huhu foki 'o hange ko e ngata kona. 'E sio ho mata ki he kau fefine anga kehe, pea 'e fakaha mei ho loto 'a e ngaahi me'a fakafufu".

'I he fakatata ko 'eni 'oku ne fakafofonga'i mai 'a e anga 'o e loto e tangata pea 'i he'etau vakai ki ai 'oku nofo'i 'e he fanga manu kehekehe, pea ko e fanga manu ko ia 'oku nau fakafofonga'i mai 'a e ngaahi angahala kehekehe 'i he loto 'o e tangata.

Ko e loto ko e lata'anga mo e nofo'anga ia 'o e angahala. 'Oku lea mai 'a e 'Otua 'i he ngutu 'o 'ene Palofita ko Selemaia, " 'Oku kaka lahi taha pe 'a e loto 'i he ngaahi me'a kotoa pe, pea 'oku fungani kovi: ko hai te ne fa'a 'ilo ia". (Selemaia 17:9).

Na'e fakapapau'i foki 'e Sisu 'i he'ene lea 'o pehe, "He 'oku mei he loto 'o e tangata 'a mahalo kovi mo e tonu 'unoho mo e fe'auaki mo e fakapo, mo e kaiha'a, mo e manumanu, mo e angahala, mo e kaka, mo e angafakalielia, mo e matakovi, mo e lea kovi, mo e laukau mo e vale. Ko e ngaahi me'a kovi ni kotoa pe 'oku ha'u mei he loto, 'oku faka'uli'i 'a e tangata. (Ma'ake 7:21-23).

1. KO E PIKOKA:- Kuo hanga 'e he kakai tokolahi 'o 'ilo'i 'a e makehe 'o e faka'ofu'ofa 'o e pikoka, pea ko 'eni ia 'i he loto 'o e tangata, 'oku ne fakafofonga'i 'a e angahala ko ia ko e "POLEPOLE". Ko Lusefa ko e pani ia 'a e 'Otua, Ko e fetu'u pongipongi, ko e 'angelo ia 'a e 'Otua, 'io, ka na'a ne hinga 'i he'ene polepole pea na'a ne hoko ko e fili 'o e 'Otua - ko e tevolo. ('Isaia 14:9-17, 'Isikeli 28:12-17).

Ko e polepole 'oku ha'u fakahangatonu ia mei he takele 'o heli, 'o fakahaa'i ia 'i he ngaahi founa kehekehe. Kakai tokolahi 'oku nau polepole ko 'enau koloa, ni'ihiki ko 'enau poto faka'atamai, ni'ihiki ko 'enau 'ai 'a e fanga ki'i vala 'o e kuonga kae fakahaa'i 'a e konga lahi

'o honau sino ke fakama, ni'ihiki ko e 'ai 'a e kahoa ngingila, vesa mahu'inga mo e ngaahi me'a pehe, 'a e 'oku talamai' e 'Isaia 3:17-24. Kakai tokolahi 'oku polepole 'i he'enua fanga kui, tangata'i fonua, to 'onga mo'ui fakafonua, sipoti mo e ala me'a pehe. 'Oku teke'i e he 'Otua 'a e fiela'i, ka 'oku ne foaki 'a e 'alo'ofa ki he angavaivai. (1 Pita 5:5). 'Oku fehi'a 'a e 'Otua ki he polepole mo e fakapuhopuha'a. (Lea Fakatata 8:13). Koe'uhi 'oku mu'omu'a 'a e fiela'i 'i he faka'auha, pea mo e loto anghahiki 'i he hoko 'a e hinga. (Lea Fakatata 16:18).

2. KO E KOSI TANGATA:- 'Oku ne fakahaa'i 'a e holi fakakakano, angakovi, fe'auaki, tono. Ko e ngaahi anghahala ko 'eni kuo tupu 'o lahi 'aupito 'i he kuonga ni, kae tautautefito ki he ngaahi 'aho faka'osi ko 'eni, 'o a'u mai ki he taimi 'oku tau fakamo'oni' 'a e mo'oni 'o e folofola tonu 'a Sisu 'i he ta'u 2 000 nai kuo hili. 'I he kuonga faka'osi 'o hange pe ko e ngaahi 'aho 'o Sotoma mo Komola. 'Oku 'ikai ngata pe 'i he laumalie hala ko 'eni, ka 'oku a'u atu ki he tangata mo e fefine, kautaha lotu, kautaha, 'apiako mo e fale tauhi, ka 'oku ne fakatupu 'a e angakovi 'i he fakama mo'oni pea 'i he anga fakatevolo 'i he loto 'o e fa'ahinga 'o e tangata 'o 'uhinga 'eni ki he ngaahi fakafiefia'anga, hele'uhila, faiako kovi pea 'i he ngaahi founga kehekehe pe 'a e 'oku ui 'e he 'Otua ko e anghahala neongo ko e 'ulungaanga ia 'o e kuonga fo'ou ni. Kuo laui miliona 'a e kakai kuo nau fakafotunga 'enua mo'ui 'o fakatatau ki he hele'uhila. Ko e ni'ihiki kuo fakatatau ia ki he anga 'o e talanoa kae 'oua pe kuo a'u ki he faingata'a mo e fakama. He 'oku laukau'aki 'e he tokolahi 'a e ngaahi falefaiva, pea kuo hoko ai 'a e kau tangata mo e kau fefine 'o 'ilo ko e to'a 'o e kuonga ni. Ka ko e ngaahi falefaiva foki 'oku nau fanau'i 'a e 'ulungaanga kovi mo e anghahala ki he fonua. Ko e 'Otua ko e helo ia 'o e haohaoa'o hange ko Siosifa (Senesi:39) pea mo e ni'ihiki 'oku 'ikai ke fakahaa'i atu 'o a'u pe ki he tangata fieta'a ko ia ko Sulu ko e tangata hiteni na'a ne tamate'i 'a e kau tono tangata mo e tono fefine, 'oku ne ako mai kiate kitautolu 'i he kuonga 'o e sivilaise ko 'eni pea 'oku ne tu'u o' fakaanga'i kitautolu ki he 'aho 'o e fakamaau. 'Oku folofola mai 'a e 'Otua ke 'oua 'e va'inga mo e fe'auaki kae hola mei ai. Ko e anghahala kotoa pe 'oku fai 'e he tangata 'oku 'i tu'a sino, ka ko ia, 'oku mou 'ilo ko homou sino ko e faletapu 'o e laumalie ma'oni'oni, 'oku 'iate kimoutolu 'a ia 'oku mou ma'u mei he 'Otua, pea 'oku 'ikai 'amoutolu 'akimoutolu. (1 Kolinito 6:18,19); "Kapau 'e maumau'i 'e ha taha 'a e faletapu 'o e 'Otua 'e maumau'i ia 'e he 'Otua, he ko e faletapu 'o e 'Otua 'oku ma'oni'oni pea ko e faletapu ko ia 'akimoutolu". (1 Kolinito 3:17).

3. KO E PUAKA : 'Oku lea ia ki he angahala ko e kona mo e fa'a kai. Ko e monumanu mousa'a 'oku ne keina 'a e ngaahi me'a kotoa pe 'i hono hala, ma'a mo e 'uli pea ko e founga tatau 'a e hanga 'e he loto angahala'ia 'o keina 'a e ngaahi lea 'uli, fakatata 'uli, faiako ta'etaau pea mo e ha fua. Ko e sino kuo fakataumu'a ko e tempale 'o e 'Otua mo'ui, 'oku maumau'i ia 'aki 'a e me'akai 'uli mo e anga 'uli hange ko e ifi tapaka mo e ngaue'aki 'a e faito'o kona tapu. Kuo ma'u 'e he tangata mo e fefine 'a e tapaka mo e faito'o kona tapu 'o hange ko ia na'e 'ikai hoko 'i he kuonga ki mu'a. Kae ngata pe 'i he malohi 'o e 'Otua te ne malava ke fakatau'ataina ha taha 'oku mo'ua 'i he tapaka pea popula ki he tevolo ka 'oku hanga 'e he kakai lotu tokolahi 'o feinga ke ta'ofi 'a e ifi 'i he falelotu 'o pehe ko e anga ta'e faka'apa'apa ka neongo ia 'oku 'ikai malava ke ta'ofi hono maumau'i 'a e tempale 'o e 'Otua 'a ia ko hotau sino. He 'oku pehe 'e he 'apositolo ko Paula, " 'Ika'i 'oku mou 'ilo ko homou sino ko e fale tapu 'o e laumalie ma'oni'oni, kapau 'e maumau 'i ia 'e ha taha 'a e fale tapu 'o e 'Otua 'e maumau'i ia 'e he 'Otua". (1 Kolinito 3:16,17; 6:18,19).

Ko e tangata fa'a kai 'oku fakatupu houhau 'i he 'afio mai 'a e 'Otua. 'Oku tau kai ke tau mo'ui ka 'oku 'ikai ko 'etau mo'ui ke kai. Ko e fiekaia 'e lava pe'o nonga 'i hono fafanga 'i ka ko e holi 'e kai tangi ma'u pe mo pehe " 'Omai, 'omai".

Ko e holi he'ikai pe ke nonga ia pea 'e 'ikai pe te ne ma'u ha nonga pe fiemalie kakato. Ka 'i he lao 'o e fuakava motu'a ko e 'uakai mo e fa'a kona 'oku tolo maka'i ke mate (Teutalonome 21:18-21). "Koe'uhi 'e iku ki he masiva 'a ia 'oku fa'a kona mo fa'a uakai pea ko ia 'oku fa'a mohe 'e kofu mahaehae pe ia. Ka ko ia 'oku kaume'a mo e kakai fakamoveuveu 'oku fakamaa'i 'e ia 'ene tamai. (Lea Fakatata 23:21; 28:27).

Ko e tokotaha manumanu 'oku 'ikai te ne ma'u ha loto fietokoni pe 'oku 'ikai loto ke faka'ata hono nima ke foaki ki he masiva, ka 'oku feinga 'i he hala mo e tonu ke ne tanaki mo ma'u 'a e koloa 'o e mamani, 'a e 'oku keina 'e he ane mo e 'ume'umea. He na'e pehe 'e Sisu, " 'Oua 'e fokotu'u ma'a moutolu 'a e koloa 'i mamani, 'a ia 'oku kai 'e he ane mo e 'ume'umea, pea 'oku haea 'e he kaiha'a 'o kaiha'asi, kae fokotu'u ma'a moutolu 'a e koloa 'i he langi, 'a ia 'e 'ikai kai ia 'e he ane pe ko e 'ume'umea, pea 'e 'ikai haea ia 'e he kaiha'a ke kaiha'asi". (Matiu 6:19-20). Ko 'Akani mo hono fale na'a nau 'auha koe'uhi ko e 'ofa ki he koula mo e siliva mo e maka koloa

mo e pulupulu koula (Siosiu 7). Ko Siutasi 'Isikaliote ko e akonga ia 'a Sisu na'a ne tautau ia koe'uhi ko e 'ofa ki he pa'anga 'o ne ngaahi ia ke ne lavaki'i hono 'Eiki mo hono 'Otua. 'Oku 'ikai ko e pa'anga 'oku kovi pe koula ka ko e 'ofa ki he pa'anga 'oku nofo 'i he loto 'o e tangata.

Kuo lauiafe 'a e kakai tangata mo e kakai fefine 'i he matakali kehekehe 'oku ha'isia 'a e mo'ui pea mo e nofo famili 'i he holi ki he koloa 'o hange ko e pa'anga lahi 'aupito 'e ma'u 'i he lova hoosi mo e me'a pehe. Ka ko e faka'amu ke koloa'ia ta'e feinga, 'oku ne takiekina ki he kaiha'a mo e fakapo. Ko e 'ofa ki he pa'anga mo e manumanu 'oku lahi hono 'u me'a, hange ko e langilangi, malohi, malohi fakapolitikale ke pule'i ha taha, malohi 'o e pa'anga ke teke'i 'a e masiva, lotu, malohi 'o e lau siasi, mo e fakaanga'i 'o e kakai lotu 'oku muimui mo'oni kia Sisu ka 'oku 'ikai ko e kau taha lotu (Ma'ake 9:38). 'Oku pehe 'e Sisu, "Tokanga pea vakai telia 'a e manumanu he ko e mo'ui 'a e tangata 'oku 'ikai 'i hono lahi 'o e ngaahi me'a 'oku ne ma'u". (Luke 12:15). He ko e talanoa 'o e vale ma'u koloa 'oku hange ko 'eni, na'e fua 'o lahi 'aupito 'a e fonua 'o e tangata koloa'ia 'e toko taha, pea fifili ia 'i hono loto 'o pehe ko e ha te u fai he 'oku 'ikai ha potu ke fetuku ki ai 'eku ngaahi fua? Pea ne pehe, te u fai 'eni, te u vete hifo 'a hoku ngaahi feleoko 'o langa ke lalahi pea te u fetuku ki ai 'a 'eku ngaahi fua kotoa pe mo 'eku koloa. Pea te u pehe ki hoku laumalie, laumalie, kuo fokotu'u ma'au 'a e ngaahi me'a lelei lahi ki he ta'u lahi, ka ke fiemalie pe 'okai mo inu mo fiefia. Ka na'e pehe 'e he 'Otua kiate ia, "Ko e vale koe, 'e to'o 'iate koe 'i he pooni 'a ho laumalie pea 'e hoko ko e ngaahi me'a 'a hai 'a ia kuo ke tokonaki? Pea 'oku pehe ia 'a ia 'oku ne fokotu'u koloa ma'ana ka 'oku 'ikai ma'u me'a ki he 'Otua". (Luke 12:16-21). He ko e ha hono 'aonga ki ha tangata 'o kapau 'e ma'u 'e ia 'a mamani kotoa pe kae mole hono laumalie 'o'ona? (Ma'ake 8:36). " 'Oua na'a mou tokanga ki ho'o mo'ui, ki ha me'a te mou kai, pe ki he sino pe ko e ha te mou 'ai ki ai Ka mou fuofua kumi ki he pule'anga 'o e 'Otua pea 'e toki fakalahi kiate kimoutolu He ko e potu 'oku 'i ai ho'omou koloa 'e 'i ai foki mo homou loto". (Luke 12:22-34).

Manatu 'i 'a e tangata koloa'ia, fa'a kai pea popua ki he'ene ngaahi holi pea mate, pea hanga hake hono mata 'i loto heli 'oku ta'e mahakulea 'a e faingata'a ko e 'uli 'a e me'a 'oku inu ke fakamamafa'i. He 'oku tala mahino mai 'e he 'Otua 'i he'ene folofola ko e kona kotoa pe 'e 'ikai hu ki he pule'anga 'o e 'Otua. Ko e pia 'oku 'ikai ko e me'akai ka ko e me'a inu fakamate. 'Oku uesia 'a e 'atamai, pea ko kinautolu 'oku nau inu ia 'oku hange ha vale. Kuo

nau hoko 'o fakakakano pea a'u pe ki he tamate'i ha taha. Ko e me'a manuki 'a e kava, pea ko e me'a fakatupu lili 'a e kava malohi pea ko ia kuo kakaa'i 'aki ia 'oku ta'e poto. (Lea Fakatata 20:1).

Ko kinautolu 'oku nau ngaohi pea fakatau atu 'a e kava malohi 'oku nau halaia 'i he 'ao 'o e 'Otua he 'oku pehe 'e he 'Otua, " 'E mala'ia 'akinautolu 'oku malohi ke inu uaine, mo e kau tangata malohi ke felingi'aki 'a e kava malohi". (Isaia 5:22). "Ke mala'ia kiate ia 'oku ne 'atu 'a e inu kona ki hono kaunga'api, 'a koe 'oku ke tuku ho'o hina kiate ia". (Hapakuki 2:15). "Pea 'oku 'i he'enau ngaahi katoanga 'a e ha'ape mo e vaiolingi mo e lali, mo e mimiha mo e uaine, ka 'oku 'ikai te nau tokanga ki he ngaue 'a Sihova". (Isaia 5:12). " 'Oua na'a kakaa'i 'akimoutolu ko e kau fe'auaki mo e kau tamapua, mo e tono fefine mo e kau kaiha'a mo e manumanu mo e kau kona, 'e 'ikai te nau lava'i 'a e pule'anga 'o e 'Otua". (1 Kolinito 6:9,10).

Ko e ngaahi angahala 'i hotau natula fakamamani 'oku ta'e fakatokanga'i ia. Ko e ni'ihii 'eni 'okinautolu, fakakaukau kovi mo e lea ta'e taau, 'ulungaanga 'uli, fai hala, tauhi tamapua, kau fiemana, feke'ike'i, taufehi'a, loto kovi, ta'e ofa, fakamavahevahe, fa'a kona pea mo e ngaahi me'a pehe. Ko kinautolu 'oku halaia pehe 'oku 'ikai hanau tofi'a 'i he pule'anga 'o e 'Otua (Kaletia 5:19-21). "Pea 'oua na'a kona 'i he uaine 'aia 'oku tupu ai 'a e fakalielia ka ke fonu 'a kimoutolu 'i he laumalie". (Efeso 5:18).

Ka ko 'eni 'a e fakaafe 'a Sisu kiate kinautolu 'oku fieinua: "Kapau 'oku fie inu ha tangata ke ha'u ia kiate au 'o inu 'i he vai 'o e mo'ui ta'e ha totongi". (Sione 7:37,38). "Vakai mai 'akimoutolu kotoa pe 'oku fieinua, ha'u ki he ngaahi vai, pea mo ia 'oku 'ikai ha'ane pa'anga, mou ha'u 'o fakatau, pea kai: 'io, ha'u 'o fakatau uaine mo e hu'a huhu ta'e ha pa'anga pea ta'e ha totongi". (Isaia 55:1). "Ka ko ia 'e inu he vai te u foaki kiate ia, 'e 'ikai 'aupito toe fieinua ia, ka ko e vai te u foaki kiate ia ko e matavai mapunopuna hake ki he mo'ui ta'engata". (Sione 4:14).

4. KO E FONU :- 'Oku lea ki he fakapikopiko, toloi me'a mo e fakalou'akau. Ko e ta'e tui ko e angahala ia mei he faha'i kehe: "Ko e holi 'a e fakapikopiko 'e mate ai ia he 'oku 'ikai fie fai 'e ia ha ngaue. 'Oku manumanu 'e ia 'i he 'aho kotoa pe 'o 'ene mo'ui 'o po'uli". (Lea Fakatata 21:25-26). He na'e pau ke lea 'e Siosuia ki he kakai 'Isileli, "ke 'oua 'e fakapikopiko ka nau ma'u 'a e fonua". Ko e natula 'o e tangata 'oku fakapikopiko mo to'ohi ke fai ki he ngaahi

me'a 'a e 'Otua. Ka 'oku pehe 'e Sisu, "Fai, feinga ke hu 'i he matapa fasi'i". (Luke 13:24). "Ka ko ia 'oku kumi 'e ma'u ia". " 'Oku fai malohi ki he pule'anga 'o e langi pea 'oku lava'i fakamalohi ia 'e he kau malohi". (Matiu 11:12). 'Oku hanga 'e he fakapikopiko 'o pule'i hoto loto mo 'ete mo'ui fakalaumalie 'o ne ta'ofi kitautolu mei he mo'ui lotu mo e fekumi ki he loloto 'o e ngaahi me'a 'a e 'Otua, pea 'ikai maa'usia ai 'a e faka'ofa'ofa 'a e palomesi 'a e 'Otua, ka 'oku ne takiekina ki he faka'auha. 'I he taimi 'oku lea atu ai 'a e 'Otua kiate koe ke foaki ange ho loto kiate ia he 'aho ni, ka 'oku talaatu 'e he tevolo ia kiate koe ke ke toki fai ia 'apongipongi pe ko ha 'aho kehe, ko e me'a fakamamahi ho'o mate 'oku te'eki ke ke tali 'a Sisu ko ho fakamo'ui. 'Oku pehe 'e Sihova ko e 'Otua, "Ko e 'aho ni 'o kapau te mou fanongo ki hono le'o, 'oua na'a mou fakafefeka homou loto". (Hepelu 3:7,8). Kuo lahi 'a e kakai kuo nau 'auha ta'e ma'u 'a e fakamo'ui koe'uhi ko e toloi ki ha 'aho 'e faingamalie, ka ko e 'aho 'apongipongi 'oku 'ikai 'a'au ia.

Ko e tu'a 'o e fonu 'oku fa'a ngaue'aki 'e he kau fakalou'akau ki he'enua ngaahi faito'o fakatevolo, ka 'oku hoko foki ia ko e fakatupu houhau ki he 'Otua koe'uhi he 'oku hiki 'enua falala mei he 'Otua mo'ui 'o tui fakatevolo 'o fakatautautefito ki he taimi 'o e mamahi mo e mahaki fakasino, ka 'oku talamai 'e he Tohitapu ke tau ui ki he 'Otua ma'u pe he kuo ne 'osi mateuteu ke ne tokoni mai kae 'oua 'e falala ki he me'a noa'ia, he 'oku fakahinohino 'e Sihova 'a e ngaahi laka 'a e tangata lelei, pea 'oku fiemalie ia 'i hono hala. (Saame 37:23). " 'Oku ai ha taha 'iate kimoutolu 'oku mahaki? Ke tala ia ki he kau matu'a 'o e siasi, pea ke nau lotua ia 'o takai 'aki ia 'a e lolo 'i he huafa 'o e 'Eiki. Pea ko e lotu 'i he tui 'e fakamo'ui 'e ia 'a e mahaki pea 'e fokotu'u ia 'e he 'Eiki, pea kapau na'e fai 'e ia ha angahala 'e fakamolemole'i ia. Ke fetoutou fevete'aki ho'omou ngaahi angahala kiate kimoutolu pea felotu'aki 'akimoutolu ke mou mo'ui. (Semisi 5:14-16) He 'oku 'ikai ha'u mei he potu hahake, pe mei he lulunga pe mei he potu Tonga 'a e hakeaki'i. Ko e fakamaau 'a e 'Otua. (Saame 75:6,7). Na'e fekau'i 'e he 'Otua 'a e fanau 'a 'Isileli ke 'oua na'a 'ilo ha taha 'iate kimoutolu 'oku tuku 'a hono foha pe ko hono 'ofefine ke 'alu atu 'i he afi pe 'oku fai 'a e tuki pe 'eku tokanga ki he ngaahi kuonga, pe ko e fai me'a mana loi, pe ko e taula fakafaha'ikehe pe ko e toko taha 'oku kaka, pe kumi ki he laumalie kovi, pe ko e fie'ilo'ilo, pe ko ia 'oku kumi ki he mate. He ko kinautolu kotoa pe 'oku fai 'a e ngaahi me'a ni 'oku kovi lahi kia Sihova. (Teutalonome 18:10-12).

He 'oku 'i tua'a 'i he Pule'anga 'o e 'Otua 'a e kau fiemana mo e kau fe'auaki mo e kau fakapo mo e kau tauhi tamapua, mo ia kotoa pe 'oku 'ofa mo fakatupu loi. (Fakaha 22:15). 'Oua na'a tokanga kiate kinautolu 'oku vaka ai 'a e kau laumalie 'uli pea 'oua na'a kumi ki he kau lau kovi pe fiema'u nautolu, pe kau taula fakafa'ahikehe, tuki ke mou 'uli ai. Ko au Sihova. (Levitiko 19:31). "Pea 'oka nau ka pehe mai kiate kimoutolu, kumi kate kinautolu 'oku ai 'a e ngaahi laumalie kovi, pea ki he ngaahi kikite 'oku mapu mo femuhumu'hi, 'ikai 'oku totonu ke kumi 'e he kakai ki honau 'Otua? 'Oku totonu koa 'enau li'aki 'a e mo'ui kae kumi ki he mate? Kumi ki he fonu pea ki he fakamo'oni. Kapau 'e 'ikai te nau lea 'o hange ko e folofola ni, 'Oku pehe koe'uhi 'oku 'ikai ha maama 'iate kinautolu". (Isaia 8:19,20).

'I he lolotonga ho'o lau 'a e tohi ni, 'oku lea atu 'a e 'Otua kiate koe 'o ui atu kiate koe ke ke fakatomala'i ho'o ngaahi angahala pea ke foaki kakato ange ho'o mo'ui kiate ia. Ka ko e laumalie na'e 'i he fonu 'oku 'i ho'oi'o, 'oku ne 'oatu 'a e ngaahi lau kehekehe ke toloi ai ho'o fakapapau mo e 'Otua pea fakafonu koe 'aki 'a e ilifia. "Ko e ha 'a e lau 'a hoku kakai, ngaahi kaungame'a mo e mamani 'o kapau te u hoko ko e Kalisitiane mo'oni? Ka ko e ha 'a e me'a 'e hoko 'o kapau te u 'alu ki he hulohula, paati pea mo e ngaahi fakausousa 'o e mamani? Kaikehe, ke sio ki he hulu faufau 'o e lelei 'ia Kalaisi Sisu, 'ene mahino fakafofo, 'ene fiefia 'oku ta'e mahakulea hono naunau, mo'oni ta'engata 'oku lahi hono ngaahi fiefia'anga, na'e kamata ke ke 'ilo na'e mole pea ke fo'i ai 'i he taimi na'a ke tali ai 'a Sisu Kalaisi ki ho'oto lolotonga ia 'oku ha'iha'i koe 'e he ilifia ki he tangata mo e mate pea ko e popula koe 'a e tevolo. Ka na'e ha'u 'a Sisu Kalaisi ke fakamo'ui 'akitautolu mei he manavahe ki he mate pea 'oku kei nofo ha'isia 'i he mo'ui ni (Hepelu 2:14,15). Ko e laumalie 'o e tolotoloi me'a 'oku ne fakafefeka ho'oto kae'oua ke fefeka 'o hange ko e nge'esi tu'a 'o e fonu.

5. KO E LEPATI:- Ko e manu fita'a mo fakatu'utamaki, taaufehi'a, 'ita mo e loto fakapo'uli 'oku ne pule'i 'a e loto 'o e tangata pea 'oku ne takiekina ki he fakapo. Mahalo jpe te ke feinga ke mapule'i ho'oto loto fakapo'uli kae 'oua kuo a'u atu ki he fakatu'utamaki. 'Oku lelei ke ke 'ilo ia 'i ho'oto pea ke kole kia Sisu ke ne fakamo'ui koe. 'Oua na'a mou mamahi pe 'ita kiate kimoutolu". (Senesi 45:5). "Tukuange 'a e 'ita pea li'aki 'a e lili 'oua na'a ke fakamamahi foki koe 'i ha me'a ke fai kovi". (Saame 37:8). 'Oku fakamalohi 'a e houhau pea ko e me'a fakalili 'a e 'ita. Ka ko hai 'oku fa'a kataki'i 'a e fua'a? (Lea Fakatata 37:4). "Ka 'oku nofo 'a e 'ita 'i he fatafata 'o e kau vale, ko ia ke ke hiki 'a e 'ita mei ho'oto" (Tangata Malanga 7:9; 11:10). Pea teke'i ki tu'a 'a e 'ita kotoa pe. (Kolose 3:8).

Kakai toko lahi 'oku nau toki loto lahi ke fakatupu ha kovi 'i he taimi 'oku nau kona ai, he ko 'enau uaine ko e kona 'o e fanga ngata lalahi mo e kona malohi 'o e fanga ngata kovi 'aupito. (Teutalonome 32:33). Ko e sauni 'oku ifo ia ki he loto angahala, ka ko e 'Otua hotau hao'anga. He'oku pehe 'e Sisu, " 'Ofa ki ho kaunga'api 'o hange pe ko koe, pea 'ofa ki ho fili". He 'oku palomesi mai 'a e 'Otua te ne fakamolemole'i 'etau ngaahi angahala 'o kapau te tau fakamolemole'i 'akinautolu 'oku fai angahala kiate kinautolu. Ka ko e holi 'a e kovi ke lingi toto pea te u 'i he loto 'o e tangata ka ko ia ai ko e melino mo'oni kuo pau ke tapu mo'oni 'i he loto 'oku fakaava.

6. KO E NGATA:- Na'a ne kakaa'i 'a 'lvi 'i he ngoue ko 'Iteni pea ne maumau'i 'a e feohi lelei pea mo e 'Otua. Setane, ko e 'angelo kuo hinga na'a ne loto kovi kia 'lvi mo 'Atama, 'i he taimi na'a ne sio ai 'oku na pule'i 'a mamani, nofo 'i he haohaoa fakataha mo e 'Otua 'o fetongi 'a e tu'unga 'o Lusefa. Pea 'i he loto meheka na'e palani ai 'e Setane 'a e faka'auha kiate kinua pea ke ikuna'i foki 'i hono maumau'i 'a e feohi faka'ofa'ofa mo e mo'ui mei he 'Otua. 'I he loto meheka ko ia pea mo e loto kovi 'i he loto 'o e tangata 'oku ne fakapuliki 'a e fiefia 'i he ni'ihii, 'i he taimi 'oku nau sio ai ki he ni'ihii kehe 'oku fiefia mo nofo fiemalie. " 'Oku ongongata'a 'a e fua'a (loto kovi) 'o hange ko e fa'itoka". (Hiva 'a Solomone 8:6). 'Oku ne 'omai 'a e fakakaukau kovi ki he loto 'o e tangata ke maumau'i 'a e fiefia 'a e fa'ahinga 'e ni'ihii, pea a'u pe ki he fakapo, tautautefito eni ki he mo'ui 'o e nofo mali, 'i he pisinisi ai pe pea pehe ki he 'ataakai 'o e mo'ui ni 'o ne fakatupu 'a e taaufehi'a mo e kovi. Na'a mo e kau Kalisitiane, kau malanga, kau faifekau 'oku 'ikai ke nau hao mei ai, ka 'oku mafeia 'e he 'Otua ke ne ngaue 'aki ha taha 'o toe sai ange ia 'iate kinautolu. Ka 'oku nau fai lelei pe kinautolu pea fakafonu 'aki 'a e 'ofa haohaoa 'a e 'Otua 'i honau loto 'e he laumalie ma'oni'oni. Ka ko 'enau 'aonga 'i he 'ao 'o e 'Otua mo 'enau ngaue mateaki kuo maumau'i ia 'e he laumalie 'o e fua'a pe loto taaufehi'a.

7. KO E POTO:- 'A e 'oku fafanga 'i he mamani, 'oku ne fakafofonga'i 'e ia heni 'a e ngaahi angahala hange ko e manumanu pea mo e 'ofa ki he pa'anga ko e tefito ia 'o e kovi kotoa pe (1 Timote 6:10). Ko ha ki'i poto 'oku 'ilo 'oku ne kai lo pe 'o lau ngeau kae'oua ke pahu pea mate ai.

Ko e toko taha manumanu 'oku 'ikai te ne ma'u ha loto fietokoni pe 'oku 'ikai loto ke faka'ata hono nima ke foaki ki he masiva, ka 'oku feinga 'i he hala mo e tonu ke ne tanaki 'ume'umea. He na'e pehe 'e Sisu, " 'Oua 'e fokotu'u ma'a moutolu 'a e koloa 'i mamani 'a ia 'oku

kai 'e he ane mo e 'ume'umea, pea haea 'e kaiha'a 'o kaiha'asi, kae fokotu'u ma'a moutolu 'a e koloa 'i he langi, 'a ia 'e 'ikai kai ai 'e he ane pe ko e 'ume'umea, pea 'e 'ikai haea ia 'e he kaiha'a ke kaiha'asi". (Matiu 6:19-20). Ko 'Akani mo hono fale na'a nau 'auha koe'uhi ko e 'ofa ki he koula mo e siliva, mo e maka koloa mo e pulupulu koula (Siosuia 7). Ko Siutasi 'Isikaliote ko e akonga ia 'a Sisu, na'a ne tautau ia koe'uhi ko e 'ofa ki he pa'anga 'o ne ngaohi ia ke ne lavaki'i hono 'Eiki mo hono 'Otua. 'Oku 'ikai ko e pa'anga 'oku kovi pe ko e koula ka ko e 'ofa ki he pa'anga 'oku nofo 'i he loto 'o e tangata.

Kuo lauiafe 'a e kakai tangata mo e kakai fefine 'i he matakali kehekehe 'oku ha'isia 'a e mo'ui pea mo e nofo famili 'i he holi ki he koloa 'o hange ki he pa'anga lahi 'aupito 'e ma'u 'i he lova hoosi mo e me'a pehe. Ka ko e faka'amu ke koloa'ia ta'e feinga, 'oku ne takiekina ki he kaiha'a mo e fakapo. Ko e 'ofa ki he pa'anga mo e manumanu 'oku lahi hono 'u me'a, hange ko e langilangi, malohi, fakapolitikale ke pule'i ha taha, malohi 'o e pa'anga ke teke'i 'a e masiva, lotu-malohi 'o e lau siasi, mo e fakaanga 'i 'o e kakai lotu 'oku muimui mo'oni kia Sisu ka 'oku 'ikai ko e kautaha lotu. (Ma'ake 9:38). 'Oku pehe 'e Sisu, "Tokanga pea vakai telia 'a e manumanu 'i he mo'ui 'a e tangata 'oku 'ikai 'i hono lahi 'o e ngaahi me'a 'oku ne ma'u". (Luke 12:15). He ko e talanoa 'o e vale ma'u koloa 'oku hange ko 'eni, "Na'e fua 'o lahi 'aupito 'a e fonua 'o e tangata koloa'ia 'e toko taha, pea fifili ia 'i hono loto 'o pehe ko e ha te u fai he 'oku 'ikai ha potu ke fetuku ki ai 'eku ngaahi fua? Pea ne pehe, te u fai 'eni, te u vete hifo 'a hoku ngaahi feleoko 'o langa ke lalahi, pea te u fetuku ki ai 'a 'eku ngaahi fua kotoa pe mo 'eku koloa. Pea te u pehe ki hoku laumalie, "Laumalie, kuo fokotu'u ma'a u 'a e ngaahi me'a lelei lahi ki he ta'u lahi, ke ke fiemalie pe 'o kai mo inu mo fiefia." Ka na'e pehe 'e he 'Otua kiate ia, "Ko e vale koe 'e to'o 'iate koe 'i he poo ni 'a ho laumalie pea 'e hoko ko e ngaahi me'a 'a hai 'a ia kuo ke tokonaki?" Pea 'oku pehe ia 'a ia 'oku ne fokotu'u koloa ma'ana, ka 'oku 'ikai ma'ume'a ki he 'Otua." (Luke 12:16-21). "He ko e ha hono 'aonga ki ha tangata 'o kapau 'e ma'u 'e ia 'a mamani kotoa pe kae mole hono laumalie 'o'ona?" (Ma'ake 8:36). " 'Oua na'a mou tokanga ki ho'o mo'ui ki ha me'a te mou kai pe ki he sino pe ko e ha te mou 'ai ki ai ka mou fofua kumi ki he Pule'anga 'o e 'Otua pea 'e toki fakalahi kiate kimoutolu He ko e potu 'oku 'i ai ho'omou koloa 'e 'i ai foki mo homou loto." (Luke 12:22-34).

8. SETANE:- Ko e tamai ia 'a e loi kotoa pe pea mo kinautolu 'oku 'ofa ki he loi. 'Oku ne fakatupu 'a e ngaahi angahala kehekehe pea

ko e pule ia ki he loto. Ka na'e lea 'a Sisu, " 'Oku mou 'i ho'omou tamai ko e tevolo, pea ko e holi 'a ho'omou tamai te mou fai. Ko e fakapo ia talu mei he kamata'anga, pea na'e 'ikai nofo ma'u 'i he mo'oni koe'uhi 'oku 'ikai ha mo'oni 'iate ia, 'oka lea 'aki 'e ia 'a e loi, 'oku ne lea 'aki 'ene me'a 'a'ana he ko e loi ia, mo e tamai 'o ia. (Sione 8:44). Ko e loi si'isi'i 'oku kovi tatau pe ia mo e loi lahi. 'Oku 'i ai 'a e loi 'oku lea'aki, tohi mo fai ki ai. Ko e malualoi ko e loi ia, 'i he mo'oni 'oku ne fakangalingali ke hange pe 'oku 'ikai. Ko e 'Otua 'oku 'ikai loi. Ke pehe 'a e Kalisitiane (Taitusi 1:2). "Kapau 'oku tau pehe 'oku tau feohi mo ia kae 'a'eva 'i he fakapo'uli 'oku tau loi pea 'ikai fai ki he mo'oni." (1 Sione 1:2). "He 'oku 'i tua'a 'a e fanga kuli mo e kau fiemana, mo e kau fe'auaki mo e kau fakapo, mo e kau tauhi tamapua mo ia kotoa pe 'oku 'ofa mo fakatupu loi." (Fakaha 22:15). 'Oku fehi'a 'a e 'Otua ki he fakamo'oni loi mo e loi kotoa pe. (Lea Fakatala 6:19).

9. KO E FETU'U:- 'Oku lea ia ki he konisenisi 'i he loto 'o e tangata kotoa pe. Ka ko 'eni ia 'oku maumau mo kovi 'o hange 'oku mate ma'u pe mo fai angahala ma'u ai pe, kui mo fakapo'uli tu'u pea 'ikai ke ne toe lava 'o mapule'i ia. Ko e konisenisi kovi 'e sai he taimi 'e ni'ihi pea kovi 'i he taimi 'e ni'ihi. 'Oku faingata'a 'i he taimi 'oku faingamalie ai pea faingamalie 'i he taimi 'oku faingata'a ai. 'Oku mahalo pe 'e kovi ia 'o hange ha ukamea vela pea mole 'a e ngaahi ongo pea mo e ongo 'oku mavahe mei he tui pea mo e ngaahi tokateline 'a e tevolo 'o sea 'i he loi he ko e malualoi. (1 Timote 4:1,2; Hepelu 10:22).

10. KO E MATA:- 'o e 'Otua 'oku ne hangai fofonga hifo ki he ngaahi me'a 'oku hoko 'i he loto. He 'ikai lava ke puli ha me'a mei hono fofonga pea ko ia ai 'oku ne 'ilo'i pea sio ki he fanga ki'i fakakaukau fakapulipuli mo e holi 'o e loto. Neongo te ke fai kovi 'i he po'uli faufau 'i he matolu tu'u 'o e vaota, 'i he loto taha pe ko ha me'a 'o tatau ai pe 'oku 'ilo ia 'e he 'Otua. (Ko e fo'i mata 'i he fakatata ni 'oku 'uhinga pe ki he fofonga 'o e tangata).

11. KO E FANGA KI'I 'ELELO AFI:- 'oku takatakai 'i he loto 'oku ne fakafofonga 'i 'a e 'ofa 'a e 'Otua 'oku ne takatakai 'i he loto angahala'ia. Neongo 'oku fehi'a 'a e 'Otua ki he angahala ka 'oku ne 'ofa ki he tangata 'o 'ikai loto ke mate 'a e fai angahala. 'Oku mahulu 'a e fiefia 'i loto Hevani 'i ha tangata angahala 'oku fakatomala. Ko e fanga ki'i 'elelo 'oku ne toe fakahaa'i 'a e ta'ata'a 'o Sisu Kalaisi, "He ko e lami 'a e 'Otua kuo ne 'ave 'a e angahala 'a mamani".

12. KO E 'ANGELO:- 'oku ne fakafongā'i 'a e folofola 'a e 'Otua. 'Oku fie fakatokanga atu 'a e 'Otua ki he kakai, ki he tangata mo e fefine fonu angahala'ia, ke malava ke ne fakatomala pea ke hu atu 'a e maama mo e 'ofa 'a e 'Otua ki hono loto.

13. KO E LUPE:- ko e faka'ilonga ia 'o e laumalie ma'oni'oni, ko e laumalie 'o e mo'oni te ne fakafoki kita mei he angahala ki he haohaoa mo e fakamaau. Ko e laumalie ma'oni'oni 'eni ia 'i tu'a 'i he loto 'o e tangata. He 'ikai lava ke nofo'ia fakataha mo e angahala.

Me'a ni 'oku hanga 'e he fakatata 'o e loto ni 'o fakae'a atu 'a e ngaahi me'a 'o e loto, tangi ki he 'Eiki, fakaava ho loto kiate ia pea tuku ke ulu atu 'ene maama kiate koe. "Tui foki ki he 'Eiki ko Sisu Kalaisi pea te ke mo'ui". 'Oku finangalo ki ai 'a e 'Otua, 'io, he na'a ne palomesi te ne liliu ho loto ke 'oatu kiate koe 'a e loto fo'ou mo e laumalie 'oku fo'ou. Pea 'e fakahaa'i atu 'e he fakatata hono ua.

KO E FAKATATA HONO UA

Ko e fakatata 'oku ne fakahaa'i 'a e loto fakatomala mo fekumi ki he 'Otua. 'Oku pukepuke 'a e heleta 'e he 'angelo, ko e folofola 'a e 'Otua " 'Oku mo'ui mo malohi mo masila 'i he heleta fakatoumata, 'oku 'asi ki hono vahe'i 'a e loto mo e laumalie mo e ngaahi hokotanga hui mo e uho, pea 'oku ne fakaha 'a e ngaahi mahalomo e filio'i 'a e loto". (Hepelu 4:12). He 'oku fakaongo mai 'e he folofola, "ko e totongi 'o e angahala ko e mate" pea 'oku ne fakamahino'i 'e mate tu'o taha 'a e tangata kotoa pe hili ia ko e fakamaau (Hepelu 9:27). Ko e tofi'a 'o e angahala mo e ta'e tui ko e ano afi ko ia ko Heli 'oku ulu kakaha.

'I he tafa'aki 'e taha 'oku pukepuke 'e he 'angelo 'a e fo'i poko, ko e 'uhinga 'eni ke fakamanatu ki he angahala'ia kuo pau ke tau mate ta tu'o taha. Ko hotau ngaahi sino 'oku tau 'ofa lahi ai, fakateunga, fafanga'i mo teu'i, tokanga'i pea fakatoli'a hono ngaahi holi 'e mate ia.

Pea 'au'aunga pea kai 'e he 'uanga neongo ia 'oku mo'ui hotau laumalie 'o ta'engata pea 'e 'i ai 'a e 'aho 'e taha te tau tutu'u 'i he taloni 'o e 'Otua ko e fakamaau.

Mei heni, 'oku tau fakatokanga'i 'a e tangata fai angahala 'oku kamata ke ne fanongo ki he folofola 'a e 'Otua mo fakaava hono loto

HALAIA MO E LOTO FAI HIA.

ki he 'ofa 'a e 'Otua. Ko e Laumalie Ma'oni'oni 'oku kamata ke ulu atu ki he po'uli mo e loto angahala'ia. He ko e maama 'a e 'Otua 'oku hu ia ki hono tempale ke teke'i 'a e fakapo'uli ke mama'o. 'I he taimi 'oku hu mai ai 'a e maama 'a e 'Otua kuo pau ke mole atu 'a e fakapo'uli. Ko e angahala ko ia 'oku fakafofonga'i 'e he fanga manu kehekehe ni kuo pau ke nau hola. Ko ia ai kainga, fakaafe'i 'a Sisu ko e maama 'o mamani ke hu atu ki ho loto pea ko e po'uli mo e ngaahi me'a 'o e fakapo'uli te nau hola mei ho loto, hange ko ia 'oku 'asi he fakatataa ni. He 'oku pehe 'e Sisu Kalaisi, "Ko au ko e maama 'o mamani, ko ia 'oku muimui 'iate au he 'ikai 'alu ia 'i he fakapo'uli." (Sione 8:12). He 'ikai te ke lava'i 'o teke'i 'a e fakapo'uli mei ho loto 'aki ha'o fainga malohi, pe ko ho'o poto pe ko ha poto 'o ha tangata. Ka ko e founga faingofua taha mo vave ange pea pau mo lelei ange pea ko e founga pe ia, tuku ke hu atu 'a Sisu ko e maama ia pea ko e fakapo'uli 'a e angahala 'e mole atu ia. Ko e mahina mo e ngaahi fetu'u te na lava ke tokoni 'i he po kaup'o'uli, ka 'i he taimi 'e hopo ai 'a e la'aa pea 'e mole atu 'a e fakapo'ulitu'u kae maamangia. Ko Sisu ko e la'a ia 'o e haohaoa. 'I he taimi na'a ne hu ai ki he tempale 'i Selusalema, na'a ne kapusi 'a e kau fakatau pulu, sipi mo e lupe pea ne fulihi 'a e tepile fetongi pa'anga, 'o ne pehe ai, "Kuo tohi 'e ui hoku fale ko e falelotu, ka kuo mou ngaohi ia ko e 'ana 'o e kau kaiha'a". (Matiu 21:13). 'Oku fakataumu'a 'a e sino ko e fale 'o e 'Otua, tempale 'o e 'Otua. 'Oku ne fiema'u ke nofo ai 'o teuteu'i foki, fakafonu 'aki 'a e ngaahi maama, 'ofa mo e fiefia. Na'e 'ikai ngata pe 'i he ha'u 'a Sisu ke fakamolemole'i 'etau ngaahi angahala, ka na'e ha'u ke fakamo'ui kitautolu mo fakatau'ataina'i kitautolu mei he malohi mo e pule'ia 'e he angahala. "Ka ko ia kapau 'e fakatau'ataina'i kimoutolu 'e he 'Alo, te mou tau'ataina mo'oni". (Sione 8:36).

KO E FAKATATA HONO TOLU.

Ko e fakatataa ni 'oku ne fakahaa'i kiate kitautolu 'a e fotunga mo'oni 'o ha angahala kuo fakatomala. He 'oku ne sio ki he lahi faufau mo e fakamamahi 'o 'ene ngaahi angahala 'a e na'e pekia 'a Sisu 'i he Kolosi. Pea vakai ki he kolosi 'a e 'i he 'angelo, folofola 'a e 'Otua, 'oku ne fakahaa'i kiate ia 'oku ne fakatau'ataina'i 'a e loto faingata'a'ia, 'o ne teke'i ki he loloto 'o e loto halaia mo e ngaahi mamahi 'o 'ene angahala. Pea ki he'ene vakai atu ki he 'ota taupeupe 'a e 'Otua 'a ia 'oku ha sino mai 'ia Kalaisi Sisu, pea ko e

KO E LOTO KUO FAKATOMALA

'ofa ko ia 'oku ne hanga 'o fakavaivaia'i hono loto kae tautautefito ki he taimi 'oku ne fakatokanga'i ai ko Sisu Kalaisi ko e 'Alo ia 'o e 'Otua na'e ha'u ia ke ne 'ave 'ene ngaahi angahala 'o ne loto fiemalie ke mate 'i he Kolosi koe'uhi ko au.

'I he ngaahi mamahi na'e fehanganhangai mo Sisu 'i he Kolosi, 'ai 'a e Kalauni talatala 'i hono fofonga, tuki fa'o hono nima mo hono va'e pea pekia 'i he Kolosi ko 'etau ngaahi angahala. 'Omi 'a e mo'oni ko 'eni ko e angahala kuo fakatomala pea liukava mo'oni hono loto pea e'a mai 'a e mo'ui fonu 'i he fiefia.

'I he'ene lau 'a e folofola 'a e 'Otua pea hange 'oku ne sioloto kiate ia 'i ha sio'ata, 'o ne fakatokanga'i ai 'a e lahi mo lahi ange 'ene he mei he ngaahi fekau 'a e 'Otua pea mo hono finangalo.

'I he lahi 'o 'ene mamahi mo 'ene fakahaa'i 'ene 'ofa kiate ia, pea 'i he'ene lilingi hono loto 'i he 'ao 'o e 'Otua 'i he lo'imata mo e fakatomala mo'oni, pea hu atu 'a Sisu kiate ia. Ko e 'ofa mo e melino 'a e 'Otua kuo a'u atu ki hono loto, 'i he taimi kuo kamata ai ke ne 'ilo'i ko e "ta'ata'a 'o Sisu Kalaisi, 'Alo 'o e 'Otua kuo fufulu kitautolu mei he'etau ngaahi angahala" (1 Sione 1:7). " 'Oku ofi 'a Sihova kiate kinautolu 'oku loto mafesi, 'oku ne fakamo'ui 'akinautolu 'oku loto mafofoa". (Saame 34:18). Ka 'oku toe fakaongo mai 'e he folofola, "Ka te u vakai ki he tangata ni, 'io kiate ia 'oku masiva pea 'oku loto fakatomala mo'oni pea 'oku tetetete 'i he'eku folofola". (Isaia 66:2). He 'oku fanafana atu 'a e laumalie ma'oni'oni kiate ia, "foha ke ke fiefia, kuo fakamolemolea ho'o angahala". Lolotonga ia 'oku fakamama'u 'ene tokanga ki he Kolosi mo e ta'ata'a 'o Sisu na'e tafe 'i he Kolosi, 'o tui foki kuo 'osi fai ma'ana 'o ne fakatokanga'i kuo mole atu 'a e ongosia 'o e angahala. He kuo to'o 'e Sisu 'etau ngaahi faingata'ia mo ne 'ave 'etau ngaahi mamahi koe'uhi "Na'e lavea ia koe'uhi ko 'etau ngaahi angahala, na'e fakavolu ia koe'uhi ko 'etau ngaahi hia, na'e 'iate ia 'a e tautea koe'uhi ke tau fiemalie.

Ko e Laumalie Ma'oni'oni mo e 'ofa 'a e 'Otua 'oku nofo ia 'i he loto 'oku ma'a. Pea 'i he'ene sio ki he Kolosi mo Sisu 'i he tui 'oku ne 'ilo'i leva kuo fakamolemolea 'ene angahala, he ko e ta'ata'a 'o Sisu, 'Alo 'o e 'Otua kuo ne fakapapau'i 'i hono loto kuo fakama'a 'ene ngaahi angahala. (1 Sione 1:7). Pea kuo ne 'ilo mo'oni ko ia 'e tui pikitai kia Sisu he'ikai 'auha kae ma'u 'a e mo'ui ta'engata. (Sione 3:16). 'Ia Sisu Kalaisi 'oku tau ma'u 'a e huhu'i hono ta'ata'a mo e fakamolemole 'a e angahala 'o fakatatau ki hono lahi 'o 'ene 'ofa.

(Efeso 1:7). Ko e ngaahi holi fakakakano kuo ne foaki ke mo'ui ma'a e 'Eiki mo tauhi ki ai. "Ko hai na'e 'uluaki 'ofa?" Neongo 'a e 'ofa ki mamani mo e ngaahi me'a 'o e mamani na'a ne 'ofa ki he 'Otua mo e ngaahi me'a 'a e 'Otua. 'I he fakatataa ni 'oku tau 'ilo ai 'a e manu kehekehe 'oku tu'u ko e fakaafongga 'a e angahala kuo nau hola ki tu'a, ka ko Setane 'oku ne ongo'i ta'eoli 'ene hu mai. Ko e me'a ia 'oku fakatokanga mai ai 'a e 'Eiki ko Sisu ke tau le'o mo lotu, 'o tali teke'i 'a e tevolo pea te ne hola meiate kitautolu.

KO E FAKATATA HONO FA

Ko e fakatataa ni 'oku lave ki he Kalisitiane 'oku haohaoa mo nonga pea mo huhu'i 'i he feilaulau 'e hotau 'Eiki mo e fakamo'ui ko Sisu Kalaisi.

Pea ko ia ai kae mama'o mo au 'a e polepole, "ka 'i he 'akau pe 'o hotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi, 'a ia kuo tutuki ai ke mate 'a mamani kiate au mo au ki mamani". (Kaletia 6:14). Na'e pekia 'a Sisu 'i he kolosi koe'uhi ke tau mate foki.

Ki he angahala kae mo'ui ki he haohaoa. (1 Pita 2:24), he ko e Kalisitiane kuo ne feilaulau'i 'a mamani, kuo fekau'i kitautolu ke "Mou 'a'eva 'i he Laumalie pea 'e 'ikai te mou fai ai ki he holi 'o e kakano". (Kaletia 5:16,25).

Ka ko e 'akau na'e tautau ki ai 'a Sisu 'i he hili hono to'o hono ngaahi kofu, 'a 'eni 'oku 'asi 'i he fakatata 'o e loto pea uipi ia mo haha 'o ne faingata'a'ia ai. Na'e haha ia ko 'etau ngaahi angahala koe'uhi ko e tautea na'e hili kiate ia ka tau fiemalie ai. Ko Helota mo 'ene kakai na'a nau manuki kiate ia pea 'i he 'osi hono tautea pea na'a nau 'ai 'a e kalauni talatala ki hono fofonga, kae 'ikai ke fakakalauni 'aki 'a e kalauni koula, pea 'ai mo e la'i 'akau ki hono nima to'omata'u kae tuku pe 'a e faka'ilonga ia 'o e Tu'i, pea nau hu kiate ia mo e manuki 'o nau pehe, "Ko e Tu'i 'o e kakai Siu". Nau 'anuhia ia pea to'o mo e la'i 'akau meiate ia pea nau haha hono fofonga. 'Ihe hili 'enau fakamaa'i ia mo manukia ia na'a nau taki leva ia 'o kalusefai. Kuo lahi 'a e kakai 'oku ui ko e Kalisitiane 'oku lotu 'i he falelotu, ma'u mo e sakalameniti 'o e 'Ohomohe, hiva ki he 'Eiki kae kei fai pe ki he tevolo, 'i he taimi tatau 'oku ke kalusefai pe 'e koe 'a e Fakamo'ui. "E 'ikai hu ki he Pule'anga 'o e Langi 'akinautolu kotoa pe 'oku pehe mai kiate au 'Eiki, 'Eiki, ka ko ia 'oku ne fai 'a e finangalo 'o 'eku tamai 'i he Langi". (Matiu 7:21).

'I he fakatataa ni 'oku tau fakatokanga'i 'a e ki'i takainga pa'anga 'a Siutasi 'a e na'a ne lavaki'i 'aki 'a e 'Eiki ko Sisu, 'o fakatau ia 'aki 'a e konga siueli 'e tolungofulu, koe'uhi ko e 'ofa ki he pa'anga 'oku ne makupusi hono loto mo fakakuihi hono 'atamai. Ko e ki'i maama, seini 'a e na'e ngaue 'aki 'e he kau sotia ke taki 'aki 'a Sisu ki he pilisone 'i he vaeua po. Ko e fo'i lulu 'oku ngaue'aki ki he pele pa'anga na'e ngaue'aki 'e he kau sotia 'i he'enau talotalo ki hono ngaahi kofu ke fakamo'oni'i 'a e kikite 'i he lolofola 'a e 'Otua, " 'Oku nau tufa hono ngaahi kofu 'iate kinautolu mo fai 'a e talotalo ki hoku pulupulu". (Saame 22:18). Na'a nau to'o 'a e ngaahi me'a kotoa pe meia Sisu ka na'a nau li'aki hono sino mo pehe " 'Oku 'ikai temau loto ke pule'i kinautolu 'e he tangata ni".

'I he natula 'o e tangata 'oku hoha'a ke ne ma'u ha tapuaki mei he 'Otua, 'a e 'uha mo e ngaahi huelo 'o e la'aa ka 'oku 'ikai ke nau fie tukulolo ki he Mafimafi 'o e 'Otua, ki he kakai tokolahi 'oku toki fe'unga pe 'a e 'Otua ke tokoni 'i he taimi 'o e faingata'a mo e 'amanaki tonoa.

Ki he tao na'e hoka'i 'aki 'e he Sotia hono vakavaka mo hono mafu pea tafe mei ai 'a e toto mo e vai. (Sione 19:33-37). Ka kimu'a 'i he 'u'ua e moa kuo fakafisinga'i 'e Pita 'a Sisu 'o tu'o tolu, hili ia na'a ne fakatomala 'i he lo'imata mo'oni. Me'a ni 'oku ke vete ki he 'Eiki 'i he lea mo e 'ulungaanga? Pe 'oku ke ma koe 'i he sio 'a e kakai? Ka 'oku talamai 'e Sisu, "Ko ia ia 'e fakahaa'i au 'i he 'ao 'o e kakai, te u fakahaa'i foki ia 'i he 'ao 'o 'eku tamai 'oku 'i he langi. Ka ko ia te ne li'aki au 'i he 'ao 'o e kakai, te u li'aki foki ia 'i he 'ao 'o 'eku tamai 'oku 'i he langi". (Matiu 10:32-33).

Ka 'oku pehe 'e Sisu, "Pea ko ia 'oku 'ikai to'o hake 'ene 'akau mafasia 'o muimui 'iate au 'oku 'ikai taau mo ia ke ne ma'u au". (Matiu 10:38). Monu'ia 'akinautolu 'oku langa 'i he funga maka ko Sisu Kalaisi, ko e makatu'u.

"Ava 'o e makatu'u, Tuku ke u hufanga atu;
Kae tolona hoku ngaahi tautea,
Mo faito'o hoku ngaahi lavea,
'I he vai mo e ta'ata'a,
Na'e si'i tafe mei hono vakavaka".

KO E TEMPALE 'O E 'OTUA

KO E FAKATATA HONO NIMA

Ko e fakatataa ni 'oku ne fakahaa'i 'a e ma'a mo e haohaoa 'o e loto anghala he kuo fakamo'ui 'e he 'Otua 'aki 'ene kelesi taulofu'u mo 'ene 'alo'ofa. He kuo hoko ko e tempale mo'oni 'o e 'Otua ke taloni ai 'a e Tamai, 'Alo mo e Laumalie Ma'oni'oni 'o fakatatau ki he palomesi 'a e 'Eiki ko Sisu Kalaisi, "Kapau 'oku 'ofa ha tangata kiate au, te ne fai 'eku lea: pea 'e 'ofa 'a 'eku Tamai kiate ia, pea te ma omi kiate ia 'o nofo ma'u mo ia". (Sione 14:23). 'Oku hiki hake mo fakalangilangi'i 'e he 'Otua 'a e tangata 'a Sisu Kalaisi. (Luke 1:52).

Ko e loto kuo hoko ia ko e tempale mo'oni 'o e 'Otua. Kuo mole atu 'a e anghala hange ko e fanga manu kehekehe na'e pule'i 'e Setane, ko e tamai ia 'a e kakai loi kotoa, kuo tau sio ki he Laumalie Ma'oni'oni, Laumalie 'o e Mo'oni, kuo hoko atu ia ki he loto ko ia. Kuo hoko 'a e loto ia 'o faka'ofa 'ofa hange ha ngoue fua, 'o ne 'omi 'a e fua 'o e Laumalie 'o hange ko e 'ofa, fiefia, fakatokilalo, kataki fuoloa, fakamaumau tui, anga vaivai mo e ngaahi me'a pehe, pea 'oku fakahoifua ia ki he 'Otua mo e tangata. Kuo hoko ia ko e va'a fua 'i he vaine mo'onia. Ko e 'Eiki ko Sisu Kalaisi. Ko e fakapulipuli ki he mo'ui fua ko e nofo ma'u 'ia Kalaisi, pea ko Kalaisi 'iate ia (Sione 15:1-10). 'I he'ene fonu mo papitaiso 'i he Laumalie Ma'oni'oni 'oku ne ma'u 'a e malohi ke ikuna'i 'a e kakano mo hono ngaahi holi, pea mo kalusefai 'a e tangata motu'a. Ko e malohi 'o e Laumalie Ma'oni'oni 'oku ne ngaahi ke tau 'a'eva 'i he Laumalie mo ikuna'i 'a e kakano. He 'oku 'ikai mo'ui ia 'i he me'a 'oku ne sio ki ai, fanongo ki ai mo ongo'i ka 'i he tui. He ko e Tui kia Sisu Kalaisi ko e ikuna ia 'i he mamani ko 'eni. He 'oku nofo ia 'i he mo'oni mo e 'amanaki lelei pea ne malohi ai 'i he 'amanaki ke foki mai 'a e 'Eiki ko Sisu Kalaisi 'i hono naunau. He 'oku nofo 'i he 'ofa 'a e 'Otua 'o lauikuonga.

"Monu'ia 'a e loto ma'a he te nau mamata ki he 'Otua". (Matiu 5:8). Tu'i ko Tevita, na'a ne ongo'i mamahi 'i he koloa'ia mo 'ene ikuna'i hono ngaahi fili, he na'a ne 'ilo ko e mala'etau lahi taha 'oku tupu 'i hono loto, ka ko e fiema'u fika 'uluaki ke lotu ia, " 'E 'Otua, ke ke fakatupu 'iate au 'a e loto ma'a mo ke fakafo'ou 'iate au ha laumalie tu'uma'u". (Saame 51:10).

He 'ikai lava 'e ha taha ke ne fufulu hono loto pe fakatupu ha loto ma'a 'iate ia kae'oua pe kuo ne matu'aki fakatomala mo'oni ki he 'Otua, 'o hange ko ia na'e fai 'e Tevita, 'o kole ki he 'Otua ke fakatupu ha loto ma'a 'iate ia, 'oku tokanga 'a e 'Otua ke ne

fakafo'ou ho'o mo'ui. 'I hono monomono mo tapuni ho'o haohaoa ta'e 'i ai ha palomesi mei he 'Otua 'oku 'ikai ke finangalo ki ai 'a e 'Otua. Ka 'oku ne finangalo ke ne tokoni'i koe he ko ia na'a ne palomesi mo pehe, "Pea te u toki luluku 'aki 'akimoutolu 'a e vai ma'a, pea te mou ma'a, te u fakama'a 'akimoutolu mei ho'omou fakalielia kotoa pe pea mei ho'omou ngaahi tamapua. Te u foaki ha loto fo'ou kiate kimoutolu pea te u 'ai kiate kimoutolu ha laumalie fo'ou, te u to'o 'o 'ave 'a e loto maka mei homou kakano, pea te u foaki kiate kimoutolu 'a e loto kakano, pea te u tuku ki loto 'iate kimoutolu 'a hoku laumalie, pea te u fakaloto'i 'akimoutolu ke 'a'eva 'i he'eku ngaahi fekau, pea temou tauhi 'a ia 'oku ou tu'utu'uni, pea fai ki ai". (Isikeli 36:25-27). Ko e 'uhinga ia 'o e fuakava fo'ou 'a e kuo sila'i 'e he 'Otua 'aki 'a e ta'ata'a hono 'alo, ko Sisu Kalaisi.

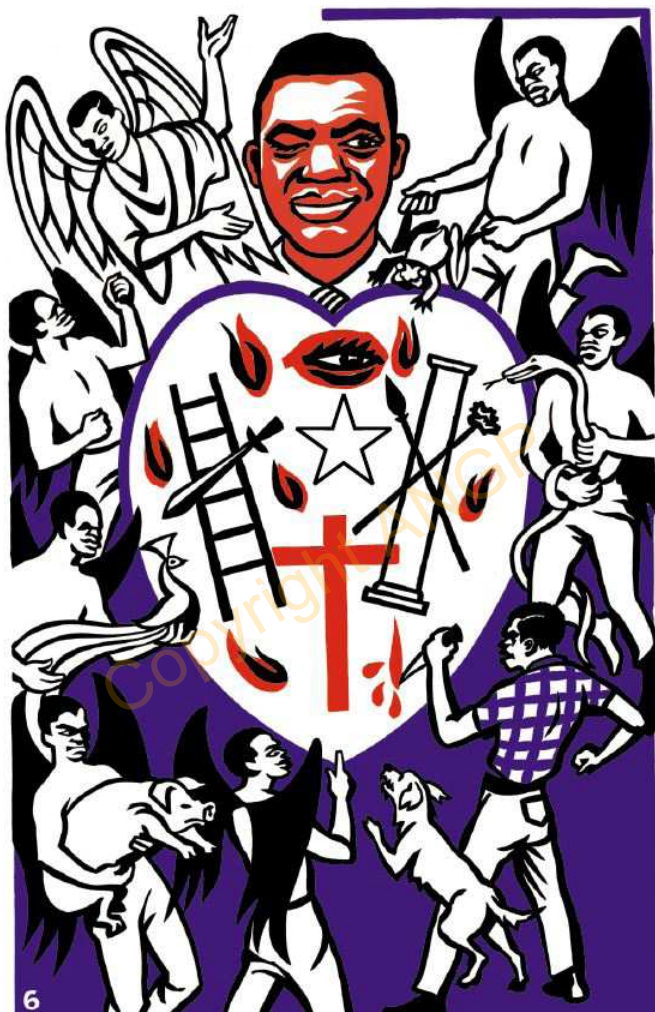
'I he fakatataa ni 'oku tau toe fakatokanga'i 'a e 'angelo kuo vahe'i 'a e 'angelo ke ne ngaue kiate kinautolu 'oku nau ma'u 'a e mo'ui ta'engata mo 'ataakai kinautolu ke nau ilifia ange kiate ia. (Saame 34:7; 91:11; Taniela 6:22; Matiu 2:13; 13:39; 18:10; Ngaue 5:19; 12:7-10).

Ko e tevolo 'oku toe 'asi foki 'i he fakatataa ni ofi ki loto, 'o ne lamasi ha faingamalie ke ne toe hu ai ki he loto. Ko ia ai 'oku toe fakatokanga mai ke tau le'o mo lotu, he ko e tevolo 'oku hange ha laione ngungulu, 'oku 'alu fano ko e kumi ha taha ke ne fa'apuku. (1 Pita 5:8). Ka 'oku ne fakafotunga mai ai ko e 'angelo 'o e maama, 'o ne ha'u kiate kinautolu 'oku ta'e tokanga ke kakaa'i kinautolu. Pea kapau te mou teke'i 'a e tevolo pea 'e puna meiate kimoutolu. (Semisi 4:7).

KO E FAKATATA HONO ONO

Ko e fakatata fakamamahi 'eni ki ha taha fakaholomui mei he 'Eiki. 'O kamata ke kuikui 'a e fo'i mata 'e taha ko e fakahaa'i kuo kamata ke momoko pea vaivai 'a 'ene tu'unga mo'ui fakalaumalie, lolotonga ia 'oku hanga 'a e fo'i mata 'e taha 'o sio takai holo, ke fe'ofa'ofani mo mamani.

Ko e maama na'e 'iate ia kuo kamata ke mole pea ko 'eni 'oku fakahaa'i atu ia 'e he loto he ko e pekia 'a Kalaisi kuo ta'e 'aonga pea 'oku 'ikai ke toe angatonu, he kuo 'ataakai ia 'e he ngaahi 'ahi'ahi 'oku ne fakaongo ki ai kae 'ikai ke teke'i.

LOTO FONU 'I HE 'AHI'AHU MO MAVEUVEU

Kuo kamata ke fakafanongo ia ki he ngaahi fokotu'utu'u 'a e fili mo 'ene ngaahi palomesi kae 'ikai ke fakafanongo ia ki he le'o 'o e 'Otua. Neongo ia, mahalo ko e tangata ma'u lotu pe ia ke fakapuliki 'ene fakamamani 'i he loto siasi, ka ko e 'ofa ki he 'Otua kuo momoko ia 'i hono loto.

Kuo kamata ke lotolotoua 'o fifili ki he ongo fakakaukau ni 'e ua. 'O kamata ke 'ofa ki mamani kae fakangalingali pe 'a e 'ofa ki he 'Otua. Ko e fetu'u 'i he loto, ko e konisenisi ia kuo fakapo'uli 'o 'ikai toe fua 'a e kelesi 'i he fiefia kae si'i feinga pe mo mafasia. Ko 'ene tui kuo kamata ke mole, 'o 'ikai ha toe fetu'utaki mo e 'Otua 'i he lotu. Kuo fakamahehehehe pea ta'e tokanga ki he tu'unga 'oku 'i ai 'ene mo'ui, 'o ne faka'ata hono loto ki he fili. Pea 'oku fiefia ia 'i he feohi mo mamani kae fehi'a ki he kakai Kalisitiane.

Ko e laumalie 'o e pikoka 'oku ne fakafofonga'i 'a e polepole, kuo kamata ke ne uesia 'a e mo'ui kae ngalo ange na'e mo'ui pe 'i he kelesi pea kuo kamata ke hikisia ia 'ene hoko ko e Kalisitiane. Kuo tukituki mai 'a e kona 'i he matapaa ke ne hu mai. Mahalo pe 'oku 'i ai ha fa'ahinga katoanga kuo ha'u ai ho ngaahi kaungame'a kiate koe 'o fakaloto'i ke mou feohi 'i he fakasosiale mo fai ki he ngaahi holi 'a e tevolo kae mamahi ai ho'o mo'ui fakalaumalie. Ko e ngaahi fakakaukau fakakakano mo hono ngaahi holi 'o'ona kuo 'asi. Mahalo kuo sai'ia he fakakata 'aki 'a e mo'ui fakakakano, pea sio ki he ifo 'o e mo'ui fakakakano, mo lata ki he kakai mo'ui fakamamani, pea 'alu ki he ngaahi fale hulohula, pea fakafanongo foki ki he ngaahi fokotu'utu'u 'a e tevolo 'a e 'oku ne talaange ki ai 'o pehe atu ko e angahala ko e loi ia.

Ko e mo'oni, he 'ikai lava ke tau toe fai ha me'a ki he tevolo mo e 'uli ko e 'oku ma'alifekina 'i hotau 'ulu ka 'oku tau halaia 'o kapau te tau faka'ata ia ke ne fa'u pununga 'i hotau ngaahi loto, 'o ne fofoa'i 'a e ngaahi fakakaukau kovi. Kapau te tau 'oange 'a e fo'i tuhu ki he tevolo te ne fusi 'e ia mo e nima kakato, 'o ne 'ave mo e loto mo e laumalie ki he 'auha ta'engata. Ko ia ai 'oku fakatokanga mai 'a e 'Otua kiate kitautolu, ke tau hola mei he ngaahi holi fakatalavou kae'oua 'e feinga ke va'inga mo e angahala 'o tatau ai pe ko e ha hono fotunga te tau fetaulaki mo ia. Hola kia Sisu ko e fakamo'ui ia pea 'oku 'iate ia 'a e ikuna.

Ko e tangata ko ia 'oku 'asi mo e ki'i hele 'o ne hoka'i 'a e fo'i mafu, 'oku 'uhinga ia ki he kau manuki mo fakafepaki ki he kakai Kalisitiane. 'Aki honau 'elelo kovi, fakatu'utamaki mo e loungutu

manuki 'o nau fakalavea'i 'a e loto 'o e Kalisitiane – 'o feinga'i ke 'oua na'a toe mo'ui. Pea kamata ke ilifia ki he tangata 'o lahi ange ia 'i he 'Otua pea koe'uhi ko 'ene ilifia ki he lea 'a e tangata mo 'ene me'a 'oku ne fai pea kuo hoko ko e popula ki he tangata pea mavahe ai mei he 'Otua.

Ko e loto 'ita mo e loto fakapo'uli 'oku fakatu'utamaki 'a e taimi 'oku hoko mai ai. Ko e kovi 'o e taufehi'a, 'oku e'a ia 'i he taimi 'oku lava me'a ai 'a e ni'ihiki kehe, 'o ne puke mai mo e ta'etokanga pea kapau te ke 'oange hano ki'i faingamalie, kuo ava 'a e matapa ki he taufehi'a mo e polepole.

'Oku fu'u matu'aki faingofua ke tau 'ofa ki he pa'anga pea fakahu mai ki hotau loto kae'oua ke tau fakatokanga'i 'a e fakatokanga 'a ahotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi 'i he'ene folofola, "Le'o mo lotu, telia na'a lava'i 'akimoutolu 'e he 'ahi'ahi". (Matiu 26:41). "Pea ko ia 'oku mahalo 'oku ne tu'u ke vakai telia na'a hinga ia". (1 Kolinito 10:12). Kuo pau ke tau 'ai kakato 'a e teunga tau 'o e 'Otua koe'uhi ke tau malava ke fa'a tu'u hake ki he fa'a holi 'a e tevolo. ('Efeso 6:11-18).

KO E FAKATATA HONO FITU

Ko e fakatataa ni 'oku ne fakahaa'i 'a e kakai fakaholomui mei he 'Eiki ka na'a ne 'osi ma'u 'a e mama mo a'usia 'a e ngaahi foaki 'ofa 'a e 'Otua, pea na'a ne 'osi ma'u 'a e Laumalie Ma'oni'oni, ka kuo ne hinga mei ai. 'Oku ne toe fakahaa'i foki mo e tu'unga 'o ha taha 'oku 'ikai ke fakatomala pe foaki kakato 'ene mo'ui ki he 'Otua, kae a'u mai ki he taimi kuo 'osi fakahaa'i atu 'a e mo'oni 'o e ongoongo lelei kiate ia. Ko ha tangata'oku fakafefeka hono loto ki he ngaue 'a e 'Otua, 'e tupu ia ki he kovi mo toe kovi ange 'o 'ikai malava ke toe fakafo'ou 'ene mo'ui.

'O fekau'aki mo ekakai fakaholomui, kuo 'osi fakamahino'i mai 'e Sisu hono tukunga 'i he'ene pehe, " 'O ka 'alu 'a e laumalie 'uli 'i ha tangata, 'oku 'alu fano ia 'i he ngaahi potu momoa 'o kumi malolo'anga, kae 'ikai 'ilo ia, pea pehe 'e ia, Te u toe 'alu ki hoku fale na'a ku ha'u mei ai, pea 'i he'ene ha'u, 'oku ne 'ilo ia kuo tafi mo teuteu. Pea toki 'alu ai ia 'o 'omi mo e laumalie 'e toko fitu kehe 'oku angahala lahi 'iate ia, pea nau hu 'o nofo ki ai, pea kovi lahi 'a e anga ki mui 'a e tangata ko ia 'i he'ene anga ki mu'a. (Luke 11:24-26). "Ka kuo hoko kiate kima'utolu 'o hange ko e fakatata mo'oni kuo toe foki 'a e kuli ki he'ene lua 'a'ana, mo e sinamanu na'e kaukau ki he'ene fetafokifoki 'i he pelepela". (2 Pita 2:22).

7

KO E FAKAHOLOMUI PE LOTO FEFEKA

Ko e ngaahi lolofola ni 'oku ne fakahaa'i 'a e tu'unga 'o ha taha fakaholomui, 'o ta'e fie fakatomala mo'oni mei hono loto. Ko e ngaahi kakaa'i 'o e angahala kuo toe hu ia 'o pule'i hono loto, pea a'u pe ki hono fofonga 'ene fakahaa'i 'a e tukunga 'oku 'i ai hono loto. Ko e Laumalie Ma'oni'oni na'e fakataumu'a ke nofo 'i he loto ka ko e angahala pea 'ikai toe lava ke nofo ia 'i he loto. 'Oku faingata'a 'aupito ki he loto ke hoko ko e tempale 'o e 'Otua pea 'i he taimi tauu ke toe hoko ko e 'ana 'o Setane. Ka ko e 'angelo mo e lolofola 'a e 'Otua kuo pau ke mavahe 'o toe fakatatali mo 'amanaki ke ne toe fakatomala 'o hange ko e foha maumau koloa, "Na'a ne feinga ke fakamakona 'aki ia 'a e nge'esi na'e kai 'e he fanga puaka, he na'e 'ikai ha taha ke foaki kiate ia. Pea na'a ne pehe kiate ia, "Te u tu'u hake 'o 'alu ki he'eku tamai, pea te u pehe kiate ia," "Tamai, kuo u fai angahala ki he langi pea 'i ho 'ao". (Luke 15:18). Pea 'i he 'ilo'i ia 'e he'ene tamai, na'a ne fakamolemole'i ia pea toe talia ia.

Ko e fakatata'o e loto ni 'oku ne toe fakahaa'i foki 'a e ta'e fie fakatomala mo'oni, ta'e fie tafoki ki he 'Otua, ta'e fie fekumi ki he fakamolemole 'a e 'Eiki ko Sisu. He kuo 'osi mo'oni 'a e konisenisi pea kuo fakalongo pe. He 'oku 'i ai hono telinga kae 'ikai fanongo ki he le'o 'o Sisu. He 'oku 'i ai hono mata kae 'ikai 'ilo'i 'a e 'ofa 'a e 'Otua 'o 'ikai ke ne toe ongo'i ma ki he ngaahi angahala na'e 'i ai. Kuo ha'u a Setane 'o pule'i hono loto pea taloni foki ia 'i ai. 'Oku faingofua ke ne faka'ali'ali ki tu'a 'a e faka'apa'apa mo e fakahounga'i 'a e 'ulungaanga fakalotu, ka ko e loto ko e fa'itoka mo'oni, "He ko loto 'oku fonu 'i he mate mo e 'uli kotoa pe. (Matiu 23:37).

Ko e tamai 'a e loi kotoa pe 'oku ne to'o 'a e tu'unga 'o e Laumalie 'o e Mo'oni. Ko e manu kotoa 'oku ne fakafofonga'i 'a e angahala 'oku 'ave holo 'e he fanga ki'i tevolo mo e laumalie 'uli mo pule'i foki 'a e loto. Neongo 'oku ne feinga ke tau'ataina, ka 'oku kei ha'isia pe, "Ko ia na'a ne maumau'i 'a e fono 'a Mosese, na'e mate ta'e fakamolemolea 'i he fakamo'oni 'e toko ua pe toko tolu. Pea 'oku mou pehe, 'e fefe hono lahi hake 'o e tautea 'e taau ke hoko kiate ia, kuo ne malaki hifo 'a e 'Alo 'o e 'Otua, pea ne ui 'a e ta'ata'a 'o e fuakava 'a ia na'e fakama'a 'aki ia ko e me'a ta'ema'a, pea kuo ne fai fakamamahi ki he Laumalie 'o e 'alo'ofa? (Hepelu 10:28,29; 2 Pita 2:1-14).

Me'a ni 'oku fakahaa'i atu 'e he fakatataa ni 'a e tu'unga 'oku 'i ai ho loto, kainga, ui ki he 'Otua 'o 'oua 'e toe tatali, mei he tefito ho loto. "He 'oku malava ke fakamo'ui ha taha pe", pea 'oku ne malava mo finangalo ke ne fakamolemole'i ho'o ngaahi angahala kotoa pe

kapau 'oku ha'u 'i he laumalie 'o e fakatomala mo'oni. He te ne malava ke kapusi ki tu'a 'a e tevelo mo e ngaue 'a e fakapo'uli pea tuli ki tu'a mei ho loto, 'o kapau te ke loto ke ne fai ia ma'a u.

Ha'u 'o hange ko e kilia kia Sisu mo pehe, "kapau ko ho finangalo ke ke fakama'a au". Pea tali 'e Sisu, "Ko hoku loto ia ke ke ma'a koe". (Ma'ake 1:40,41). Ka 'okapau te ke kei fakafefeka ai pe ho loto mo 'ofa ki he po'uli kae tuku 'a e maama, ta 'oku 'ikai ha 'amanaki lelei, pe ha tokoni, koe'uhi kuo ke fili ki he mate kae tuku 'a e mo'ui – "he ko e totongi 'o e angahala ko e mate". (Loma 6:23).

KO E FAKATATA HONO VALU

'Oku tau 'ilo'i heni 'a e toloi me'a mo e angahala kuo mei mate 'a hono sino kuo fonu faingata'ia pea kuo fonu hono loto 'i he ilifia ki he mate. Ko mate 'oku ha'u fakatu'upake pe 'i ha fa'ahinga taimi 'oku 'ikai fai ki ai ha 'amanaki.

Ko e ngaahi koloa kaka 'o e angahala kuo mole atu ia, pehe foki ki he ngaahi nunu'a kovi 'o e angahala na'a ne fehanganagai mo ia. 'A e ngaahi mamahi 'o loto heli kuo to'e hake. Neongo 'oku ne toe faka'amu ke lotu, ka kuo tomui 'ene toe feinga ke hu ki he 'Otua mo 'ene 'ofa. Ko hono ngaahi kaungame'a kuo nau ilifia ke tu'u 'i hono tafa'aki mohenga mo e ngaahi lea ta'e taau 'ikai lava ke tokoni ai ko 'ene mo'ui pe ta'ofi 'a e faingata'ia hono laumalie. 'O ne 'ilo 'oku faingata'a ke ne toe fakakaukau ki he 'Otua koe'uhi 'oku 'ikai ke toe 'oange 'e he tevelo ha faingamalie kiate ia.

'A e ngaahi me'a na'a ne 'ofa ai mo mo'ui 'aki kuo hange kuo fakaanga'ia pea a'u pe ki he'ete ta'e angatonu, mahalo pe ko e kau tangata he'ikai lava ke tokoni, he na'a ne fakasitu'a'i 'a e kelesi fakafo'a e 'Otua, kae to ia ki he fakamala'ia 'o e lao. 'O kamata ke ne 'ilo, "Ko e me'a fakailifia ke to ki he nima 'o e 'Otua mo'ui". (Hepelu 10:31). He na'a ne 'amanaki pe te ne toki ha'u ki he 'Otua 'i ha 'aho ange, ka 'i he mohenga 'o e mate, ka 'i he taimi ni kuo tomui. Laui afe 'a e kakai kuo mate fakafokifa, 'o 'ikai ha faingamalie ke kumi ki he 'Otua. Ko ia ai 'oku mahu'inga ke tau kumi ki he 'Otua lolotonga 'oku fa'a 'ilo ia kae tuku 'a e loto ki he fakafiemalie mo e fakamo'ui 'a e lolofola 'a e 'Otua, ka 'oku mate ha tangata angahala kuo ne fakasitu'a'i 'a e kelesi mo e 'ofa 'a e 'Otua lolotonga 'a 'ene kei mo'ui, kuo fanongo ia ki he le'o 'o e fakamaau 'a e 'Otua na'a ne fakasitu'a'i 'oku pehe mai, " 'Alu 'iate au 'akimoutolu kuo mala'ia ki he afi ta'e mate na'e teu ki he tevelo mo 'ene kau 'angelo". (Matiu 25:41).

KO E FA'ITOKA 'O E KAU ANGAHALA

“Pea hange kuo pau ke mate 'o ta tu'o taha 'a e kakai, kae hili ia ko e fakamaau”. (Hepelu 9:27).

KO E FAKATATA HONO HIVA

Ko e fakatataa ni 'oku ne fakafofonga'i 'a e Kalisitiane 'oku ne katekina 'a e ngaahi 'ahi'ahi vela 'a e fili mo e 'ahi'ahi kotoa pe. Lolotonga hono 'ahi'ahi'i ia 'i he tapa kotoa pe 'o e mo'ui ni ka 'oku tu'u ma'u pe mo kataki ki he iku'anga 'i he ngaahi ikuna 'a e 'Eiki ko Sisu Kalaisi. 'O 'ikai ngata pe 'i he'ene kau ki he lova 'a e Kalisitiane ka 'oku fakamo'ui ia, 'o lele 'i he fakapuepue, 'o 'ikai toe sio ki he to'ohema pe to'omata'u kae “fakamama'u pe kia Sisu ko e kamata'anga mo e ngata'anga 'o 'etau tui. (Hepelu 12:1,2).

Ko Setane mo 'ene kau muimui 'oku nau 'ataki'i 'a e loto, ko e feingake taki hee'i 'a e fanau 'a e 'Otua. Polepole, 'ofa ki he pa'anga, ngaahi holi fakakakano mo e me'a pehe, 'oku ha sino mai. 'I he tu'unga 'o e lepati 'oku 'asi ai 'a e tongiki, he ko e angahala 'oku ha'u ia 'i he fotunga kehekehe, 'o fakapuliki kinautolu 'i he ngaahi hingoa. Ka ko e Kalisitiane tokanga 'oku ne 'ilo'i 'a e angahala 'i he'ene ha'u 'i he hingoa 'o e lotu pea 'oku ne 'ilo'i 'a e 'angelo 'o e mama, 'a e folofola 'a e 'Otua mo e Laumalie 'o e mo'oni 'oku takiekina ki he mo'oni. Ko e tangata 'oku ne pukepuke ha ipu kava malohi 'i hono nima 'o ne viki'i ia ki he Kalisitiane mo ne feinga ke 'ahi'ahi'i ia 'aki 'a e koloa 'o e mamani. Ka neongo ia 'oku 'ikai uesia 'a e Kalisitiane ia, he 'oku ne 'osi tutuki 'e ia 'a e angahala mo mamani ki he kolosi fakataha mo Kalaisi. Ko e tangata hono ua 'i he fakatataa ni 'oku ne hoka'i 'a e Kalisitiane 'aki 'a e heletui. Ko e lea kovi, situ'a kae lau'i, manuki mo e ngaahi me'a pehe 'oku hoko ko e fili ki he 'Otua – 'oku ui kinautolu ko e kau tui 'i he taimi 'e ni'ihi – kae faka'ohovale pe kuo nau fakamamahi'i 'a e loto 'o e Kalisitiane mo'oni. Ka 'oku ne mate ki he lau 'a e kakai kae tokanga pe ki he folofola 'a e 'Otua, “He 'oku monu'ia 'akimoutolu 'oka manukia, mo fakatanga'i mo lohiekina 'akimoutolu 'i he me'a kovi kotoa pe koe'uhi ko au. Mou fiemalie 'o fiefia lahi 'aupito he 'oku lahi ho'omou totongi 'i he langi”. (Matiu 5:11,12).

Angahala, ko e kakano mo e tevelo, 'oku nau feinga ke fakamavae'i 'a e Kalisitiane mei he 'ofa 'a e 'Otua. Ka ne fiefia lahi mo 'ilo pau 'o ne pehe, “Ko hai te ne fakamavae 'akitautolu mei he 'ofa 'a Kalaisi? 'A mahaki, pe ko e mamahi, pe ko e fakatanga, pe ko e hongea, pe ko e telefua, pe ko e tu'utamaki, pe ko e heleta? (Loma 8:35). “Ka 'i he ngaahi me'a ni kotoa pe 'oku tau ikuna pea malohi lahi 'iate ia na'e

'ofa kiate kitautolu". (Loma 8:37). 'O 'ai kiate kimoutolu 'a e teunga tau 'a e 'Otua. Pea 'e malava ke mau fa'a tu'u hake ki he tevolo pea ikuna'i 'a e ngaahi 'ahi'ahi kotoa pe 'ia Sisu Kalaisi. Na'a ne ikuna'i 'a e ngaahi 'ahi'ahi kotoa pe mo e ngaahi fili kotoa pe, pea 'iate ia (Kalaisi) 'oku tau ikuna ai pea ma'u mo e Kalauni 'o hono naunau.

Ko e fetu'u ko e konisenisi kuo ma'a mo ngingila kuo ma'u hono lotu 'a e tui pea fonu 'i he Laumalie Ma'on'i'oni. Ko e 'angelo mo e folofola 'a e 'Otua 'oku ne fakamanatu mai 'a e mahu'inga 'o e ngaahi palomesi kuo foaki kiate kinautolu kuo ikuna mo kataki ki he iku'anga. "Ka ko ia 'oku ikuna 'e foaki kiate ia ke ne kai 'i he 'akau 'o e mo'ui, 'a e 'i he ngoue 'a e 'Otua. "Ko ia 'e ikuna he'ikai mate ia 'i he mate 'anga ua. "Ka ko ia 'e ikuna 'e kai ia 'i he mana pea 'e 'oange kiate ia 'a e maka hinehina pea 'i he maka hinehina 'oku tohi ai 'a e hingoa fo'ou". "Pea ko ia 'e ikuna mo fai 'eku fekau ki he iku'anga, te u 'oange 'a e malohi kiate ia". "He ko ia 'oku ikuna, ko ia 'e fakateunga'aki 'a e pulupulu hinehina pea he'ikai to'o hono hingoa mei he tohi 'o e mo'ui, ka te u fakahaa'i foki ia 'i he 'ao 'eku Tamai mo 'eku kau 'angelo". "Ko ia 'oku ikuna te u ngaohi ke hoko ko e pou 'i he tempale 'o e 'Otua, pea he'ikai toe 'alu ia kitu'a." "Ka ko ia 'oku ikuna te u fakanofa ia ki he taloni 'o hange ko 'eku ikuna, pea te mau' afio fakataha mo e Tamai 'i hono taloni." (Fakaha 2:7,11,17,26; 3:5,12,21).

KO E TANGAI PA'ANGA 'OKU AVA:- 'Oku 'ikai ngata pe 'ene fakahaa'i hono lotu, ka 'oku ne toe foaki 'ene pa'anga ki he 'Otua. Pea 'ikai maumau'i 'i he mea noa'ia, ka'oku tokoni 'aki ki he masiva, foaki 'ene vahehongofulu, pea 'oku ne faka'aonga'i hono toenga ki he langilangi pe 'o e 'Otua.

KO E FO'I MA MO E MATA'I IKA:- 'Oku ne fakahaa'i 'okunofa 'i he mo'ui ma'a mo taau. He 'oku 'ikai ke faka'uli'i hono sino 'aki 'a e kava malohi, pe kai 'a e toto, pe manu 'oku mate fulutamakia, pe kai 'a e me'akai 'uli. 'Oku 'ikai ke ne maumau'i 'ene pa'anga, pe faka'uli'i hono sino (ko e tempale 'o e 'Otua) 'aki 'a e ifi tapaka, pea 'ikai ma'u faito'o kona tapu, ka 'oku ne kai 'a e me'a lelei ki he mo'ui hono sino. He ko hono lotu kuo hoko ko e falelotu, 'o tatau pe 'i he fale fai'anga lotu, pe 'i he famili, pe 'i he potu lilo, he 'oku ne 'ilo ko e hu ki he 'Otua 'i he lotu.

KO E TOHI KUO FOLAHI:- 'Oku ne fakafongia 'a e Tohitapu kuo fakaava kiate ia, pea lau mo ne ako'i ia 'i he 'aho kotoa pe 'o ne ma'u 'a e poto malohi mo e maama, 'io, 'a e lelei kotoa pe pea kuo

hoko ko e tuhulu ki hono va'e pea mo e heleta ke ne ikuna 'aki hono fili. Kuo hoko ko e ma fakalaumalie ki hono laumalie, vai ke 'oua 'e toe fieinua, ko e hala kiate ia pea mo e sio'ata ke ne sio ai kiate ia.

Na'a ne loto fiemalie ke ne fua hono kolosi, he 'oku ne 'ilo'i ko e ka-launi 'i he mo'ui fua kolosi. Pea 'i he'ene 'ilo'i pau 'e toetu'u fakataha mo Kalaisi 'i he mo'ui fo'ou, na'a ne kumi leva ki he ngaahi me'a 'o e langi, ki he me'a 'oku 'ikai 'auha, mo e ngaahi me'a 'oku 'ikai ke fa'a lava 'o sio ki ai. He kuo ne mateuteu ke fe'iloaki mo e 'Otua, 'o hange ha fu'u 'akau 'oku tu'u 'i he ve'e vai, 'o fua 'i hono faha'ita'u totonu, pea 'oku hange ko e va'a vaine 'oku fua lahi 'aupito. 'Oku 'ikai te ne 'ilo'i 'a e ilifia ki he mate, he ko e 'ofa haohaoa 'a e 'Otua, 'a e 'oku fakafonu 'aki 'akitautolu 'e he Laumalie Ma'oni'oni, kuo ne fakafonu hono loto.

KO E FAKATATA HONO HONGOFULU

Pea talaange 'e Sisu, "Ko au ko e toetu'u, mo e mo'ui, ko ia 'oku tui kiate au, ka ne mate ia, 'e mo'ui ia. Pea ko ia 'oku mo'ui mo tui kiate au 'e 'ikai 'aupito mate ia". (Saame 11:25,26). Ka, "ko ia 'oku fanongo ki he'eku lea, 'o tui kiate ia na'a ne fekau'i au, 'oku 'iate ia 'a e mo'ui ta'engata, pea 'e 'ikai fakamala'ia ia; ka kuo hao ia mei he mate ki he mo'ui." (Sione 5:24). 'Oku 'ikai pukepuke 'e he mate ia 'a e manavahe mo e mamahi ki he Kalisitiane. "Kuo folo hifo 'a e mate 'e he malohi. 'E mate, kofa 'a ho huhu? 'E fa'itoka, ko fa'a ho malohi? Kae fakafeta'i ki he 'Otua 'a ia 'oku ne foaki ke tau malohi 'i hotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi." (1 Kolinito 15:54-57).

Ko ha taha 'oku mo'ui mo 'a'eva mo e 'Otua 'oku 'ikai ilifia ia ki he mate. Ka 'i he taimi 'o e fetukutuku, 'oku 'alu fiefia pe ia, 'o hange ko e faka'anaua 'a Paula, " 'Oku ou holi ke u 'alu, ke u 'ia Kalaisi, 'a ia 'oku lelei lahi 'aupito." (Filipai 1:23).

Ko e Kalisitiane 'oku fakatatali ke sio ki he fofonga 'o Sisu, kuo mate ia kiate ia pea kuo fakamo'ui ia 'i he kolosi. Ko e Laumalie Ma'oni'oni 'oku ne toe fakatokanga'i ange kiate ia 'a e folofola 'a Sisu, " 'Oua na'a mamahi homou loto: 'oku mou tui ki he 'Otua, tui foki kiate au. 'I he fale 'o 'eku Tamai 'oku ai 'a e ngaahi nofo'anga 'oku lahi, te u toe ha'u, 'o ma'u 'akimoutolu kiate au, koe'uhi ko e potu te u 'i ai, te mou 'i ai foki". (Sione 1:1-4). " 'Oku te'eki ai mamata 'e ha mata, pe fanongo 'e ha telinga, pea 'oku te'eki ai hu ki he loto 'o ha tangata, 'a e ngaahi me'a 'a ia 'oku teuteu 'e he 'Otua ma'anautolu 'oku 'ofa kiate ia". (1 Kolinito 2:9). 'Oku 'ikai ke 'i ai ha

KO E 'API NAUNAU IA

naunau 'o e potu fakalangi kuo teuteu ma'a kinautolu kuo molomolo muiva'e ki he 'Eiki ko Sisu Kalaisi 'i he mamani.

Lolotonga 'ene teuteu ki he mate, ko e 'angelo, pe ko e talafekau 'a e 'Otua 'oku fakatokanga'i 'i he fakatata faka'osi. 'Oku ne fakatatali ke ne 'ave 'a e laumalie 'oku haohaoa ki he 'Otua.

Ko e loto mo e laumalie kuo vete ange ia mei he sino fakamatelie, kae hu atu ia 'i he matapa 'o Hevani, kuo fakaava ma'ana, meiate ia 'oku ne pule'i 'a e loto mo e laumalie mo 'ofa ki ai, kiate ia na'e mo'ui pea mate lolotonga 'ene 'i he mamani. Ko e tatali fiefia kuo fakatatali ma'ana 'i he lolotonga 'o e 'Otua koe'uhi kuo ne fakahounga'i ia ko hono 'Eiki mo hono Pule 'aki 'a e lea ko 'eni.

"Malo, kau tamaio'eiki lelei mo angatonu: kuo ke fai totonu 'i he me'a si'i, te u fakanofu koe ke ke pule ki he me'a lahi: hu koe ki he fiefia'anga 'o ho'o 'Eiki." (Matiu 25:21). 'Oku 'ikai toe 'i ai ha malohi ia 'o Setane kiate ia, he, " 'Oku mahu'inga 'i he 'ao 'o Sihova 'a e pekia 'o 'ene kakai ma'oni'oni". (Saame 116:15).

"Pea ne u ongo'i 'a e le'o mei he langi, 'oku pehe mai kiate au, Tohi, 'oku monu'ia talu mei heni 'a e pekia 'oku pekia 'i he 'Eiki. 'Io, 'oku pehe 'e he laumalie, koe'uhi ke nau malolo mei he'enu ngaahi ngoue, pea 'oku muimui kiate kinautolu 'enu ngaahi ngaue." (Fakaha 14:13).

FAKATOKANGA FAKA'OSI

'E hoku kaunga lautohi, 'ofa ke tokoni'i 'e he 'Otua ho loto ke foaki ange kiate ia, 'oku 'ofa 'iate koe, he 'oku kei kole atu pe, " 'E hoku foha foaki mai ho loto." (Lea Fakatata 23:26). Tekaki kia Sisu ho mafasia, loto si'i, loto lavea pea te ne 'oatu kiate koe ha loto fo'ou mo e laumalie 'oku fo'ou. 'Oua na'a kakaa'i kimoutolu 'e he holi kaka 'o e loto, ke muimui ki hono ngaahi tala, he ko ia 'oku falala ki hono loto 'o'ona ko e vale ia: ka ko ia 'oku 'alu fakapotopoto, 'e fakahaofi ia. (Lea Fakatata 28:26). Si'aki ho'o ngaahi angahala pea ke pikitai ki he haohaoa, "He ko e totongi 'o e angahala ko e mate, ka ko e mo'ui ta'engata ko e foaki 'ofa ia 'a e 'Otua 'i hotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi." (Loma 6:23).

Kiate koe kuo ke foaki ho'o mo'ui ki he 'Otua, "Tauhi ma'u ki he fono, tu'u ma'u 'i he tui mo e 'ofa 'a ia 'oku 'i hotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi," ko e 'uhinga ia 'oku lau ki ai 'a Paula 'ia 2.Timote 1:12, "He

'oku ou 'ilo 'a ia 'oku ou tui ki ai, pea 'oku pau hoku loto 'oku fa'a fai 'e ia ke tauhi 'e ia kuo u tuku kiate ia 'o a'u ki he 'aho ko ia." Tuku ho'o tui 'i he haohaoa 'o e tui, lotu 'i he Laumalie Ma'oni'oni, pukepuke ho'o mo'ui 'i he 'ofa 'a e 'Otua, 'o sio kia Sisu, ko e Hala, Mo'oni mo e Mo'ui, kuo vave ke toe foki mai 'a hotau 'Eiki ke 'ave 'ene kakai - ko e "Tu'i 'o e ngaahi Tu'i mo e 'Eiki 'o e ngaahi 'Eiki."

"Pea ko 'eni, ke 'iate ia 'oku fa'a fai ke ta'ofi 'akimoutolu ke 'oua na'a mou hinga, pea ke 'atu 'akimoutolu ta'e halaia 'i he 'ao 'o hono naunau mo fiefia lahi 'aupito, ke 'i he 'Otua poto taha pe ko hotau Fakamo'ui, 'a e naunau, mo e ongoongolelei mo e pule, mo e malohi, 'i heni pea ta'engata. 'Emeni. (Sute 24:25).

Copyright ANGP

Ko ia kotoa pe 'oku ne fai angahala, 'oku ne maumau'i foki 'a e fono: he ko e angahala ko e maumau 'o e fono.

Pea 'oku mou 'ilo, na'e fakaha la ke Ne 'ave 'etau ngaahi angahala: pea 'oku 'ikai 'iate la ha angahala.

Ko ia ia 'oku nofo ma'u kiate la, 'oku 'ikai foki angahala ia: ko ia kotoa pe 'oku fai angahala, 'oku 'ikai mamata ia kiate la, pe 'ilo'i la.

'E fanau 'ofeina, ke 'oua na'a kakaa'i 'akimoutolu 'e ha taha: ko ia 'oku ne fai ma'oni'oni, ko e ma'oni'oni ia, 'o hange ko e ma'oni'oni 'a'ana.

Ko ia 'oku ne fai angahala, 'oku 'o e tevolo ia; he na'e angahala 'a e tevolo talu mei he kamata'anga. Ka ko e me'a 'eni na'e fakaha ai 'a e 'Alo 'o e 'Otua, koe'uhi ke ne faka'auha 'a e ngaahi ngaue 'a e tevolo.

Ka ko ia kotoa pe kuo fanau'i mei he 'Otua, 'oku 'ikai fai angahala ia; he 'oku ma'u 'iate ia 'ene tenga: pea 'oku 'ikai ke fa'a angahala, koe'uhi kuo fanau'i ia mei he 'Otua.

Ko e me'a ni 'oku ha ai 'a e fanau 'a e 'Otua, pea mo e fanau 'a e tevolo: ko ia kotoa pe 'oku 'ikai fai ma'oni'oni, pea mo ia 'oku 'ikai fai 'ofa ki hono tokoua, 'oku 'ikai 'o e 'Otua ia.

(1 Sione 3:4-10).

A SPECIAL WORD FROM ANGP
UN MONDE SPÉCIAL DE L'ANGP
UMA PALAVRA ESPECIAL DA ANGP

This booklet "The Heart of Man" is available in over 538 languages and dialects spoken throughout the world (Africa, Asia, The Far East, South America, Europe, etc.) Our Heart Book is now also available on cell phones, tablets, etc from www.angp-hb.co.za or as an APP "Heart of Man" on Android phones.

Le livre du "Coeur de l'homme" peut être obtenu en plus de 538 langues et dialectes parlés dans le monde entier, à savoir: Afrique, Amérique, Asie, Extrême Orient, Europe. Notre Livre du Coeur est maintenant aussi disponible sur votre Téléphone cellulaire, tablettes, etc. de www.angp-hb.co.za ou comme une Application "Heart of Man" sur téléphones Android.

Este livro "O Coração do Homem" é obtido em mais de 538 línguas e dialectos falados em todo o mundo, a saber: (África, Ásia, América do Sul, Extremo Oriente, Europa, etc). O nosso Livro O Coração do Homem também está agora disponível em telefone celular, tablets, etc. de www.angp-hb.co.za ou como um aplicativo "Heart of Man" nos telefones celulares Android.

The 10 heart pictures contained in this booklet are also available in the form of large coloured picture charts (86 x 61cm) bound together in a set of 10 pictures. These "Heart Charts" can be obtained with European or African features and are particularly suitable to be used in conjunction with the Heart Book for class-teaching, open air evangelization etc. Kindly contact us to ascertain the latest subsidized price of this chart.

Les 10 images du coeur qui figurent dans ce livre peuvent être obtenues en tableaux de couleur, format 86 x 61 cm, avec des physionomies européennes ou africaines. Ils peuvent être utilisés en même temps que le livre du coeur pour des classes bibliques, a

l'ecole du dimanche ou lors de reunions de plein air. Soyez aimable de nous contacter pour assurer les derniers prix en cours du tableau.

As 10 imagens do coracao, contidas neste livro podem ser obtidas num conjunto de 10 imagens em colorido no tamanho de (86 x 61 cm). Estes "Cartazes do Coracao podem ser obtidos com caracterfsticas Europeias e Africanas e podem ser usados em conjuncao com o mesmo livro em classes de ensino biblico, evangelizacao ou ao ar livre. Agradecemos que nos contacta- se para confirmacao do ultimo preco dos cartazes.

Kindly write to us if you are able to assist us with further translations of our free Gospel literature, informing us of the language into which you could translate this Gospel literature. Your assistance would be appreciated.

If you have found salvation in Christ, or have been otherwise blessed through our Gospel literature, please let us know. We would like to thank God with you, and remember you further in our prayers.

Nous vous invitons a nous contacter pour faire des arrangements concernant de nouvelles traductions de notre litterature, nous informant de la langue dans laquelle vous pouvez traduire cette litterature evangelique. Votre aide sera beaucoup appreciee.

Si vous avez trouve le salut en Christ ou si vous avez ete beni par notre litterature, nous vous prions de nous le faire savoir. Nous aimerions remercier Dieu avec vous et prier pour vous.

Nos vos convidamos a nos contactar, afim de fazer qualquer arranjo concernente a novas traducoes de nossa literatura em outras lnguas. Vossa assistencia sera muito apreciavel.

Se tem encontrado a salvacao em Cristo, ou se tem sido abençoado por intermedio da nossa literatura evangelica, faca o favor de nos

informar. Pois nos gostaríamos de agradecer a Deus juntamente convosco, e lembra-lo sempre em nossas oracoes.

For free Gospel literature, books and tracts in over 538 languages, write to:

Pour obtenir gratuitement de la litterature evangelique, des livres et des traites en plus de 538 langues, ecrivez a:

Para obter gratuitamente a literatura evangelica, livros e folhetos em mais de 538 lnguas diferentes escreva para:

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. Box 2191

PRETORIA

0001

R.S.A.

info@angp.co.za

A Gospel Literature Mission financed by donations

Une Mission de litterature evangelique finacee de dons

Missao de literatura Evangelica financiada por donativos

(Reg. No. 1961/001798/08)